BIBLIOTEKA UNIW. W POZNANIU
Inc. 13 a
INKUNABUŁY

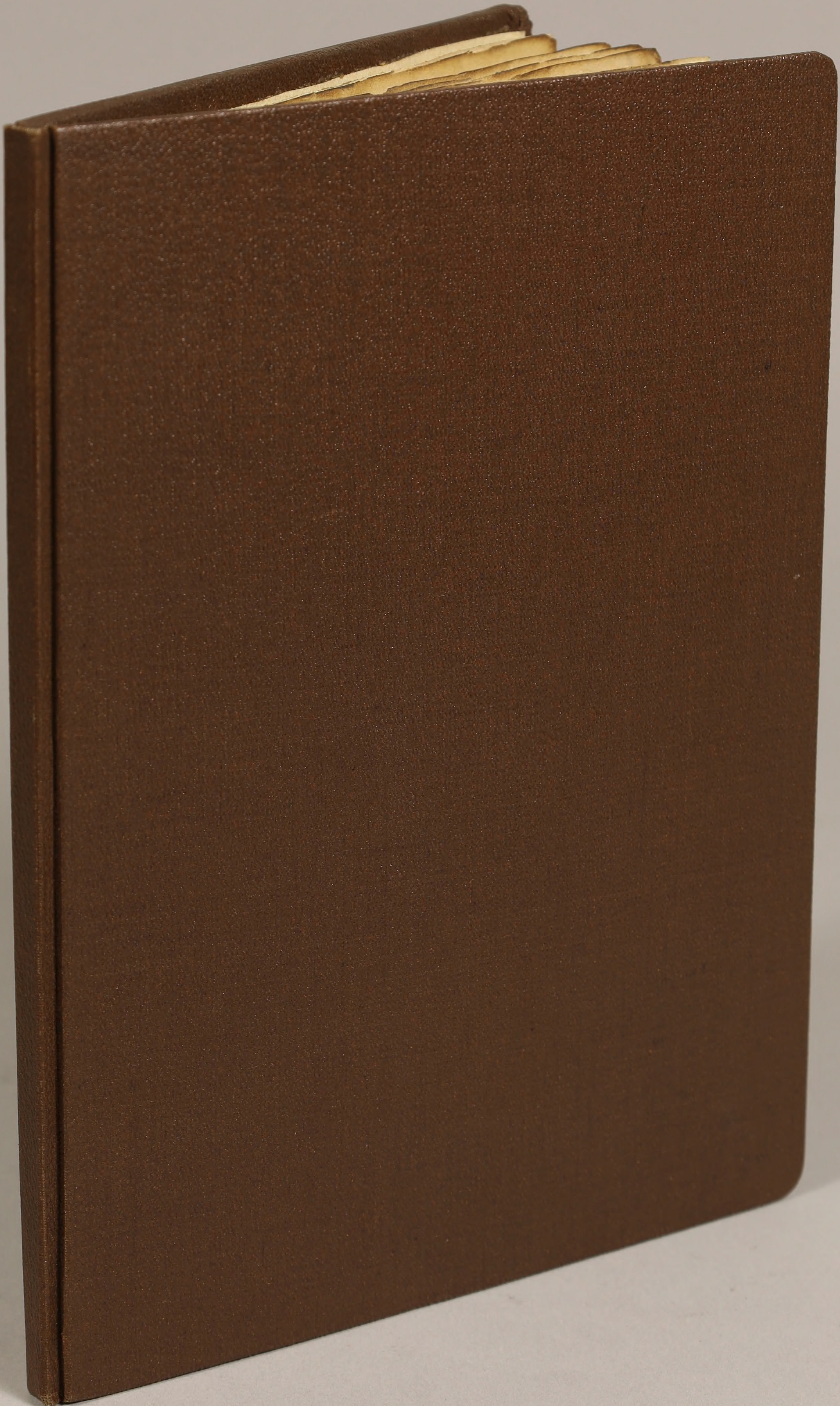

Aureum ſpeculũ anime peccatricis docens peccata vitare oſtendendo viam ſalutis.

H 14908

BIBLIOTEKA GŁÓWNA
UNIWERSYTETU im. A. MICKIEWICZA
W POZNANIU

1197317 s

Aureum ſpeculū anime peccatricis docens peccata vitare oſtendendo viam ſalutis.

H 14908

Opuſculũ quod ſpeculum aureum anime peccatricis inſcribitur Incipit feliciter)

Anitas vanitatum et omnis vanitas dixit.
Eccl'e.pri.qm̃ vt ait egregius doctor ſanctus
Gregorius. Nõ eſt deo acceptabilius ſacrifi
cium q̃ʒ zelus.id eſt amor animaꝝ. ideo ex di
uerſis autoritatibus ſanctoꝝ doctoꝝ eccleſie
preſentem tractatulũ in vnũ collegi vt pecca
trix anima deuicta per has ſanctas autoritates et ammonitio
nes ad vnũ veritatis et iuſticie lumẽ(ſicut ouis que perierat et
que multũ errauit ſpiritu ſancto inſpirãte) diuinitus reuocet.
et ſtatim ſuũ cognoſcens periculũ.dolorem immunditiã tacta
dolore intrinſecus ad deũ ſe cõuertat.cõuerſa penitentiã agat.
et tandem cum oĩbus ſanctis vitam poſſideat eternã.Siqui
dem vt dicit.Criſo.nunc precipue illudit vanitas vanitatũ et
oĩa vanitas hunc verſum(qui in delitijs et diuitijs verſant)in
parietibus oĩbus et in veſtibus ſuis ſcribere deberẽt in domo
in ianuis et in egreſſibus et añ oĩa in conſcientijs ſuis.vt eũ ſꝑ
pre oculis tenerẽt et corde ſentirẽt.Et qm̃ multe ſtʒ imagines
que decipiunt incautos.oportet hoc quotidie carmen ſalutare
in prandijs et cenis vnũquemq; cõuiuaꝝ cuiuſuis cetus cane
re.et a ꝓximo libenter audire. qꝛ vanitas vanitatũ et oĩa vani
tas.oĩa quippe preterreunt preter amare deũ et illi ſoli ſeruire.
hec Criſ.Cõtinet aũt pñs tractatulus ſeptẽ capitula iuxta fe
rias hebdomade.vt peccatrix aĩa peccatis deturpata qualibet
die ſpeciale capitulum tanq̃ʒ nouũ ſpeculũ accipiat in quo faciẽ
ſuã conſideret.Primũ erit de vtilitate et miſeria hoĩs.Scd̃m
de peccato in cõmuni et quãtum ꝑ peccatũ incurrimus ſpũalia
detrimenta ſiue dãna.Tertiũ de penitẽtia cito faciẽda.Quar
tum de mũdo fugiendo et odiendo.Quintũ de caducis mun
di diuitijs et falſis eius honoribus potentijs et dignitatibus
cõtemnendis.Sextũ de morte ſꝑ et vbiq; timenda.Septimũ
et vltimum de gaudijs paradiſi et penis inferni.

¶ De vtilitate et miſeria hominis. Capitulum primũ.

Erba Hiere.ꝓphe Quare de vulua matris egreſſus ſum
vt viderẽ laborem et dolorẽ et vt nõ ꝯſummarent in con

BIBLIOTEKA GŁÓWNA Uniw. im. A. Mickiewicza w Poznaniu
Inc. 13

ſuſione dies mei. Si talia loquitur de ſeipſo quē ſanctificauit
deus in vtero matris ſue. qualia loquar de meipſo quē mater
mea genuit in peccato. et Ber. ait Stude cognoſcere teip̄m qꝛ
multo laudabilioꝛ es ſi teip̄m cognoſcis q̄ꝫ ſi te neglecto cogno
ueris curſus ſyderum vires herbaꝝ complexiones hominū
animaliū naturas et habueris omniū terreſtriū ſcientiam. At
tende ergo diligenter o homo q̇d fuiſti ante oꝛtum et quid es
poſt oꝛtū vſqꝫ ad occaſum: et quid eris poſt hanc vitam. ꝓfecto
fuiſti ſpurciſſimū ſperma ⁊ vile ſcenū ꝯceptus in putredine car
nis in fetoꝛe libidinis in feruoꝛe luxurie. et qđ deterius eſt in
labe peccati. Sed attēde quo cibo in vtero materno nutritus
ſis. pꝛofecto ſanguine mentruoſo qui ceſſat in femina poſt con
ceptū. vt ex eo nutriatur cōceptus in vtero. qui quidem ſanguis
vt fertur etiā tam deteſtabilis et immundus eſt vt eius tactu
fruges nō germinant. areſcant arbuſta. moꝛiuntur herbe. amit
tunt arboꝛes fetus. ſi canes inde comederint in rabiē effrenan
tur. Poſtea ploꝛans et vlulās traditus es huius mundi exilio
ad laboꝛem timoꝛē et doloꝛem: et quod grauius ad moꝛtem.
Foꝛmauit ergo dominus deus hoiem de limo terre que terra
ceteris eſt indignioꝛ elementis. planetas āt ex igne fecit et ſtel
las flatus et ventos. ex aere et volucres. piſces ex aqua. homi
nes et iumenta fecit de terra. conſiderans itaqꝫ aquatica te vi
lem inuenies. ꝯſiderans aerea te vilioꝛē cognoſces. cognoſcens
ignea te viliſſimum reputabis nec valebis te pariſicare celeſti
bus. nec audebis te pꝛeferre terrenis te cōparans iumentis te
bis ſimilimum inuenies. cognoſcens ꝙ vnus eſt hominum et
iumentoꝝ interitus. et equalis vtriſqꝫ conditio cum nihil ha
beat amplius hō iumento. de terra oꝛta ſunt et in terrā pariter
reuertentur. qđ ait ſapientiſſimus Salo. Sic ergo o hō quā
tumcūqꝫ nobilis diceris ad hunc mundum veniſti. nec memoꝛ
es q̄ꝫ vilis oꝛigo tui foꝛma. fauoꝛ populi. feruoꝛ iuuenilis. opeſ
qꝫ ſurripuere tibi hec. noſcere q̇d ſit homo ſi cupis, ſtellam doc
toꝛum Auguſtinum de hoc loquētem audito Heu miſer quid
ſum ego ſum vas ſterquilinij. concha putredinis. plenus fetoꝛe
et hoꝛroꝛe. cecus pauper. nudus. plurimis neceſſitatibus ſub
ditus ignoꝛans introitum et exitum meum miſer et moꝛtalis
cuius dies ſicut vmbꝛa p̄tereunt. cuius vita ſicut luna euaneſcit

ſicut folium in arbore creſcit et ſtatim marceſcit.ſum terra mi
ſerie.filius ire vas aptum in cõtumeliã genitus ꝑ immundiciã
viuens in miſeria moriturus in anguſtia Jtem Bernar.Quid
aliud eſt hõ ꝙ̄ ſperma fetidum.ſaccus ſtercoꝝ cibus vermiũ.ſi
diligenter cõſideres qđ per os et nares ceteroſq̄ corporis mea
tus egrediatur.vilius ſterquiliniũ nunq̄ vidiſti Et Inno.pa.
O vilis cõditionis humane indignitas herbas et arbores in
ueſtiga.ille de ſe producũt frondes flores et fructus et tu de te
lendes pediculos et lumbricos. ille de ſe fundunt vinũ.oleum
et balſamũ.et tu de te ſputũ.vrinam et ſtercus.ille de ſe ſpirant
ſuauitatẽ odoris.et tu de te reddis abominationẽ fetoris.qua
lis eſt arbor talis eſt fructus eius.non eñ põt arbor mala fruc
tus bonos facere.Quid aliud eſt hõ ẜm formam niſi arbor euer
ſa cuius radices ſtʒ crines.truncus eſt caput cum collo:ſtipes
eſt pectus cũ aſcellis rami ſtʒ vlne cum tibijs.frondes ſtʒ digiti
cũ articulis.hõ eſt foliũ quod a vento rapit̃.et ſtipula que a ſo
le ſiccatur Unde Job Hõ natus de muliere breui viuens tp̄e
repletur multis miſerijs qui q̄ſi flos egreditur et cito cõteritur
et fugit velut vmbra et nunq̄ in eodem ſtatu ꝑmanet. Hinc et
deus inquit ad hominẽ Geneſ.iij. Quia puluis es et in pulue
rem reuerteris.Et Job Dñe memẽto qꝛ ſicut lutũ feceris me
et in puluerem reduces me q̇d ergo lutũ ſuꝑbis de quo puluis
extolleris.Uñ cinis gloriaris cuius cõceptio culpa eſt.et naſci
pena labor vita mori neceſſe.Cur carnẽ tuã precioſis rebus im
pinguas et adornas.quã paucos poſt dies vermes ĩ ſepulchro
deuoraturi ſtʒ.animã vero tuã nõ ornas bonis operibus.que
deo preſentanda eſt et angelis eius in celis.Quare animã tuã
vilipendis et ei carnẽ preponis: dominã ancillari et ancillam
dominari magna abuſio eſt:O anima habes inimicũ domeſti
cum amicũ aduerſariũ.qui malũ pro bono reddit et ſub ſpecie
amicie crudelior exiſtens inimicus fit et hoſtis.ſcʒ caro tua infe
lix et miſera.multũ tamen tibi dilectã hanc cũ pauiſti inimicũ
cõtra te erexiſti.hanc cũ ornaſti inimicũ cõtra te armaſti.hanc
cum feraꝝ varijs et precioſis indumentis veſtiſti.oĩbus celeſti
bus indumẽtis te ſpoliaſti.Cõſidera te attende o homo pecca
tor q̇d eris poſt hanc vitã. eris reuera cadauer miſerum et pu
tridum et cibus vermiũ inſpice corꝑa eoꝝ quis morte corporis

Alij aũt reges et potentes in preiudiciũ inimicoꝝ ſuoꝝ depo
pulantur terras eoꝝ.deus aũt diſſipauit terrã ꝓpriam. qꝛ pec
catũ intrauit terrã ſuã. Item deus nõ ſolum hꝫ odio peccatũ
ipm veꝝ etiã quicq̃d peccatũ tangit. Alij aũt hoĩes ꝓpter vinũ
corruptum nõ ꝓijciunt in mare vaſa aurea vel argentea ſeruãt
vaſa et fundunt vinũ.deus vero non mõ peccatũ ſed etiã vaſa
peccati creaturas rationales.ſcꝫ animas ad imaginẽ ſuam fac
tas ⁊ cum ſuo preciſo ſanguine redemptas in odium peccati
proijciet in oceanis inferni.ideo dicit̃.Sap.ix.Odio ſunt deo
impius et impietas eius.Uñ deus nõ habet tam bonũ amicũ
nec in celo nec in terra quẽ non haberet odio vſq̃ ad mortẽ ſi
in eo reperiret vnũ peccatũ mortale. Uñ petrus licet ardenti
us amaret xp̃m ceteris apoſtolis tamen xp̃us eũ cõdemnaſſet
ſi deceſſiſſet in peccato trine negationis.Scd̃o quãtum deus
odiat peccatũ oſtenditur qꝛ ꝓpter peccata mundi ſuũ vnigeni
tũ innocentẽ interfecit.qd̃ teſtatur Iſa.liij. dicẽs Propter ſce
lus populi mei ꝑcuſſi eũ.ipſe nempe dei filius vt peccatũ inter
ficeret ⁊ occideret tradidit in mortẽ animã ſuã:vt dicit̃ Iſa.li.
Nullus aũt inuenit̃ qui tm̃ odiat inimicum ſuũ ⁊ in odio eius
vellet interficere vnigenitum ꝓprium. Tertio hoc idẽ oſtendit̃
qꝛ deus ꝑſecutus eſt peccatũ ab initio intantũ ꝙ proiecit illud
de celo et vidẽs ꝙ remãſerat in terra ſcꝫ in mũdo.ipſe in ꝓpria
ꝑſona deſcendit in mundũ vt de ipſo fugaret peccatũ.et tandẽ
in die iudicij proijciet et cõcludet ipm in infernũ.vñ Mich.vl.
Proijciet in profundũ maris peccata noſtra.Quarto ꝙ deus
odiat peccatũ patet hac ſimilitudine.qꝛ bona mater videt̃ mul
tũ odire illud ꝓpter qd̃ puerũ ſuũ in clibanũ ardentẽ poneret et
nũq̃ꝫ eum inde traheret.ſic deus ꝓpter odiũ peccati filios ſuos
quos tm̃ dilexit ꝙ ꝓ illis mori voluit in ignẽ extinguibilẽ ꝓij
ciet ſi inuenerit in eis peccatum mortale.Sic ergo o peccatrix
aĩa legiſti quãtum deus odio hꝫ peccatũ.tu ergo ſi placere ei cu
pis ſumme vites peccatũ vt in te non habeat locũ.mulier eñ
eſſet multũ infidelis que hoĩem ꝑmitteret in lecto ſuo quẽ vir
ſuus odio haberet. et ꝑ quẽ viro ſuo multa mala eueniſſent.ſi
ergo peccatũ eſt qd̃ ſumme odit xp̃s animaꝝ ſponſus et ꝓpter
qd̃ ſibi multa mala acciderunt et tandẽ ipſa mors.quare o cha
riſſime monitionẽ dauidis ſequens dices.Cor mundũ crea in

me deus ⁊c. Scđo debes ſumma cū diligentia vitare peccatū
maxime mortale. qꝛ ſumme dyabolo placet et ipm letificat qđ
triplici ſigno reſereat᷑. Primo qꝛ in nullo alio delectat᷑ nā neqꝫ
balneum aliud. neqꝫ argentū neqꝫ aurū querit. ſꝫ tantū animas.
Uñ Gene. xiiij. in ꝑſona eius dt. Da mihi animas cetera tolle
tibi Et Gregorius ibidē nihil ſe feciſſe eſtimat cū animam nō
ſauciat: ſicut em̄ rapax auis cor prede. ſic diabolus hoīs animā
maxime cupit. Secundū ſignum. qꝛ dyabolus ſumme diligit
peccatū ꝓpter eius aſſiduā temptationē. et qꝛ in ꝑpetrando pec
catū nunqꝫ fatigat᷑. nam ſex milibus annis. et amplius peccata
inceſſanter ꝑpetrauit nec fatigat᷑ ſꝑ noua ꝓcurare. ideo cū deus
eum Job. i. interrogauit dicēs. Uñ venis Reſpōdit Circuiui
terram et ꝑambulaui eam tm̄ em̄ occupatur in peccatis ſugge
rendis ꝙ non licet ei ſomnū capere Juxta illud Job. iij. Qui
me comedunt nō dormiunt. Tertiū ſignum ꝙ peccatum ſum
me dyabolū letificat eſt ꝙ ipſe nunqꝫ potuit ſatiari peccatis nā
infinita milia hoīm peccatis iam deuorauit. ⁊ tñ adhuc fameli
cus ē. et ſicut leo rugiens circuit querēs quē deuoret. vt dicit᷑. i.
Peri. v. Et non ſolū famelicus. ſꝫ et letibundus Job. Abhor
reſcit fluuius et nō mirabit᷑. et habet fiduciam qꝛ influat iorda
nis in os eius. i. in eterna: fluuius quē abſorbet dyabolus ⁊ nō
miratur ſtꝫ peccatores cum impetu currentes in os eius quos
ſumme deſiderat abſorbere. Exemplum habet᷑ in vitaſpatrū in
capitulo demonū. qualiter eoꝝ vnus laudatus et honoratus ē
a principe domonū et in cathedrā locatus. qm̄ fecerat fornica
ri vnū monachum quē xliiij. annis vix traxerat ad peccatū. ergo
aīa peccatrix plorare deberet. eo ꝙ totiens letificaſti cōtra te
inimicos tuos. ſcꝫ demones quotiēs peccaſti mortaliter et de
cetero ꝑ puram cōfeſſionem et dignā ſatiſfactionē fac gaudere
ſuꝑ te deum tuū et angelos eius. gaudium eſt em̄ angelis dei
ſuꝑ vno peccatere penitentiam agente Lu. xv. Tertio debes
ſummo ſtudio vitare omne peccatū. qꝛ tibi ſumme nocet. nam
primo ꝑ peccatū ſeꝑamur ab amore dei ⁊ efficimur eius inimi
ci Iſa. lix. Iniquitates noſtre diuiſerunt inter vos ⁊ deū. et
peccata noſtra ꝓhibuerunt faciem eius a nobis. Uñ quicūqꝫ
ſanctus in celo exiſtens peccaret. ſtatim decideret. et dei amici
cia ad eum diſſolueretur. Unde Augu. Qui peccat in amicū

hinc exierunt. et nihil inuenies in eis niſi cinerē et vermen feto
rem ⁊ horrorē. qđ tu es illi fuerūt. ⁊ qđ ipſi ſt̄ʒ tu eris. hoīes fue
runt ſicut tu. comederūt biberunt riſerūt duxerūt in bonis di
es ſuos ⁊ in puncto ad inferna deſcenderūt: hic caro eoꝝ ver
mibus et illic anima eoꝝ deputat̄ in igne donec curſu infelici
tranſacto ſempiternis inuoluant̄ incendijs: qui ſocij fuerūt in
vicijs. Quid ꝓfuit inanis glāa. vna pena implicat quos vnus
amor in crimine ligat. q̄d profuit illis breuis leticia mundi. po
tentia. carnis voluptas: falſe diuitie. magna cōcupiſcentia. vbi
riſus. vbi iactantia: vbi arrogantia de tanta leticia. quāta triſti
cia poſt tantillam voluptatē. tam grauis miſeria. de illa exulta
tione ceciderunt in graudē ruinā ⁊ magna tormenta. Quicq̄d
illis accidit tibi accidere p̄t. quia hō es homo de humo humus
de limo. limus de terra. de terra venis et in terrā reuerteris. qñ
veniet morieris: ſed incertum eſt quādo qūo vel vbi qm̄ mors
te vbiqʒ expectat. tu quoqʒ ſi ſapiēs fueris vbi eam expectabis.
De iſtis quippe mundi amatoribus ait. Iſidorus: Dilectiſſimi
penſare debemus q̄ʒ breuis eſt mundi felicitas q̄ʒ modica eſt
huius ſeculi gratia q̄ʒ caduca q̄ʒ fragilis temporalis potentia
dicat qui poterit vbi ſunt reges vbi ſunt principes imparato
res: vbi rerum locupletes vbi potentes ſeculi vbi diuites mun
di. quaſi vmbra tranſierunt ⁊ velut ſomniū euanuerunt querun
tur et non ſt̄ʒ. Quid dicemus adhuc reges obierunt et princi
pes mortui ſunt. multi tamen putabant diu viuere ⁊ quaſi nun
q̄ʒ a morte cadere de preſenti vita. Certe non ſic impij non ſic.
vos autē ſicut hoīes moriemini. et ſicut vnus de principibus
cadetis: Sed de cōditione hominis poſt mortem. hec inquit
beatus Bernardus. Quid fetidius humano cadauere. q̄d hor
ribilius hoīe mortuo. cuius in vita erat gratiſſimus amplexus.
fit eīn in morte horribiliſſimus aſpectus. ideo ſubdit poſt ho
minem vermis. poſt vermē fetor ⁊ horror. Quid ergo proſunt
diuitie. quid delicie. quid honores. diuitie non liberant a mor
te nec delicie a vermibus. nec honores a fetore. Item ad idem
inquit Criſoſto' Quid ꝓfuit illis q̄ in luxuria corpis et p̄ſentis
vite voluptatibus vſqʒ ad vltimū diē ꝑmanſerūt intuere nunc
ſepulchra eoꝝ. vide ſi eſt aliqđ iactantie veſtigiū ſi aliqua diui
tiaꝝ vel luxurie ſigna cognoueris. require nūc vbi veſtes ⁊ or

namenta pulcherrima. vbi nūc eſt ſpectaculorum voluptas vel aſſeclarꝝ turbe ⁊ cōuiuarꝝ. ceſſit epulantia riſus. iocus. ⁊ immoderata atqꝫ effrenata leticia quo abijt. quo receſſit. vbi illa nūc et vbi ipſi. q̄s finis vtrorumqꝫ: intuere diligenter attende ꝓpius ad ſingulorꝝ ſepulchra vides cineres ſolos ⁊ fetidos vermium reliquias. recordare ergo hunc oīm eſſe finē etiam ſi in leticia ⁊ delicijs. etiā ſi in labore ⁊ in cōtumelioſam tranſegerūt hic vitam vitinam circa hec vigil meditanſqꝫ verſeris. Sꝫ infelices quippe filij Adā omiſſis veris ⁊ ſalutaribus ſtudijs caduca potius ⁊ tranſitoria querunt. ſi tu chariſſime ruminans in corde vtilitatē tuā ⁊ miſeriam ſcđm exteriorē hominē. ſectare humilitatē. fuge ſupbiam ſciens ꝙ ſupbia ē ſignum quo dyabolus diſtinguit ſuos ab alijs. Vñ dicit Job. xv. Ipſe eſt rex ſup oēs filios ſuperbie. ⁊ vt inquit beatus Gregorius. Crudeliſſimum reprobořꝝ ſignum ſupbia. electorꝝ humilitas. quod ſi quis habeat cognoſcitur ſub quo rege ſit. vel militet ſcꝫ xp̄o vel dyabolo. Vñ dicit Iſidorus Anima ſupbia deo relinquitur ⁊ fit demonum habitaculum. Eccleſiaſtes. Odibilis deo et hominibus ſupbia vt patet. Supbia em̄ luciferum de celo eiecit. adam de paradiſo repulit: pharaonē et exercitū eius ſubmerſit: Saul de regno eiecit: nabuchgonoſor in beſtiā tranſmutauit. ꝓpter ſupbiam antiochus vile mortuus eſt herodes ab angelo percuſſus.

¶ De peccato in cōmuni et quāta per peccatum incurrimus ſpiritualia detrimenta ſeu damna. Capitulum ij.

Vi facit peccatū a dyabolo eſt qui peccauit ab initio Scribitur em̄ Job. iij. capi. Peccatum ē onus qđ celum nō ſuſtinet nec terra vltimo ſuſtinebit. ſꝫ deſcēdit ad infernū cū factore ſuo. Et ſciendū ſm̄ Auguſtinū. ꝙ oē dictum factū vel cōcupitum cōtra legē dei ē peccatū quod debet multū (qui ſaluari cupit) cum ſumma diligētia vitare. Et hoc precipue ꝓpter tria. Primo qꝛ deo diſplicet ſumme. Scđo qꝛ demonibus valde placet. Tertio qꝛ hoī valde nocet. Dixi tibi primo o hō ꝙ debes vitare cū ſumma diligētia oē peccatū. qꝛ deo ſcreatori tuo valde diſplicet. ⁊ ad hoc debes cogitare q̄d ds̄ fecerit ꝓpter odiū peccati. Ipſe quippe ꝓpter peccatū fere diſſipauit oīa opa. ſcꝫ totū mundum p diluuiū. vt habet. Gene. vij.

veriſſimum et fideliſſimum. dicitur vituꝑabilis. qui vero peccat in deū potentiſſimū et patrē piĳſſimū qūo non erit vituꝑabilis et abominabilis. Quarto ꝑ peccatum obligatꝰ peccator et ad iudicatur patibulo inferni. et qꝛ lex diuina non multū diſcrepat ab humana. ideo oēs legalis decreti tranſgreſſores vel maieſtatis regie cōtemptores. i. oēs peccatores merentur interire ſuſpendio ſcd̄m ꝙ ſignificatꝰ in Eſdra. xiiĳ. et in decē. darĳ vbi dꝛ ſic. Et denuncietꝰ vt quicūqꝫ trāſgreſſi fuerint aliquid ex his q̄ ſcripta ſtꝫ quātum ad peccatū cōmiſſionis. aut ſpreuerint quātū ad peccatū omiſſionis. accipiatꝰ lignū de ſuis ꝓꝑrĳs. i. de orto ꝓꝑrie ꝯſcientie. ibi em̄ creſcit lignū quo peccator ſuſpēditꝰ et ſuſpendatꝰ. bona quoqꝫ ſua aſcribantꝰ. ſil'r em̄ redeunt ad gloriā regis celeſtꝫ peccata reproboꝝ ſicut gl'a bonoꝝ. ecce cariſſime qđ lex humana corꝑaliter facit hoc ſpūalis lex diuina: Idē fere legitur Heſter. vĳ. Suſpēdite Amā in patibulo. ꝑ aman intelligitur iniquus et ꝑ hūc peccator quē rex celeſtis iubebit ſuſpendi in patibulo inferni ſi eū in peccato mortali inueniret. Quinto em̄ peccatū ſpoliat hoīem oī bono grē in pn̄ti et gl'e in futuro. prouer. xiiĳ. Miſeros facit hoīes peccatū. eſt em̄ peccator pauꝑ. qꝛ nihil hꝫ. immo ꝑ peccatum mortale ſeipm̄ amiſit et in ſeruitutē dyaboli tranſiuit. Pauperior. qꝛ nihil p̄t lucrari. eo ꝙ oꝑa meritoria vel deo grata in tali ſtatu facere non p̄t. Sed et pauꝑrimus qꝛ nihil p̄t ei dari. nam bona facta ꝓ ſeipſo non ꝓſtꝫ ei ad ſalutē. qꝛ nō viuit niſi quo ad corpus. vn̄ dicit Boetius li. iiĳ. de cōſola. Homo prauus nō eſt hō niſi ſicut hō mortuus. homo em̄ ꝑ peccatū ſeparatꝰ a lumine vniformi et excecatꝰ atqꝫ ſubtenebratꝰ Sopho. i. Ambulabunt vt ceci qm̄ dn̄o peccauerūt et in pſal. Neſcierūt neqꝫ intellexerūt qui in tenebris ambulāt. et Hiero. Deprimitur plane aīa ꝑ peccatū polluta interius ne valeat ſuſpicere ſuperius. hoc peccatū eſt ſicut putredo in pomo. ſicut em̄ putredo in pomo aufert valorē decorem colorē et odorem. odorē fame. valorem gl'e. colorē forme. et ſaporem grē. ſic putredo eſt oē peccatum. nam de eo dicitꝰ yſa. xv. Qui facit illud: luto vilior ē vita eius. Et Augu. Tolerabilius canis putridus fetit hoībus q̄ꝫ anima peccatrix deo: ideo in quodā ſermone hec v̄ba ait quibus quedā lubricū a dicto retraxit. Quid prodeſt plena archa ſi inanis eſt cōſcientia bona vis habere et

bonus eſſe non vis non potes erubeſcere cum domus tua plē na eſt bonis et tu malis. quid eñ eſt qd velis malum habere: dic mihi.mihi omnino nō vxorem.non filiū non ſeruū non an cillam nō tunicā poſtremo nō caligā:et tamē vis habere malā vitam.Rogo te prepone vitā tue calige.omnia que circūiacent oculis tuis elegantia et pulchra tibi cara ſūt et tu tibiipſi vilis ⁊ fetidus es.ſi poſſent tibi reſpōdere bona tua(quibus plena eſt domus tua)non clamarent.ſicut tu vis bona noſtra habere. ſic et nos volumus dñm bonum habere tanta voce inuocant dñm deum cōtra te.Ecce tāta bona dediſti huic et ipſe malus. qd prodeſt eñ ei quod habet qñ eum(qui omnia dedit)non ha bet.Sexto p peccatum efficitur beſtialis.Unde Boetius.iiij. de cōſola.Homo probus pbitate deſerta in beluā cōuertitur. Et philo.in ethicis dicit.ꝙ eſt peior ꝙ̄ beſtia. quibus concor dat Dauid dicens:Homo cū in honore eſſet.i.in gratia gratū faciente nō intellexit cōparatus eſt iumentis inſipientibus et ſi milis factus eſt illis.Septimo et vltimo ex peccatis naſcitur dyaboli ſeruilis filialitas.Unde prima Johā.iij.Qui facit pec catum a dyabolo eſt.pro his oībus o infelix peccator miſerere anime tue et noli peccatū inducere ſup eam.ſed que legiſti tāta mala.offenſa videlicet dei,leticia inimici et damnū ꝓprium me morare.agnoſce igitur o homo ꝙ̄ nobilis eſt aīa tua ꝙ̄ grauia fuerūt illa vulnera eius.p quibus neceſſe fuit illum dñm vulne rari.ſi nō eſſent hec ad mortē eternā nunꝙ̄ p eoꝝ remedio dei filius mortuus eſſet. noli ergo vilipendere aīe tue paſſionem. cui a tāta maieſtate tantā vides exhiberi cōpaſſionē.fudit ipſe lachrimas pro te.laua et tu p ſingulas noctes lectū tuū cōpunc tione et lachrimaꝝ aſſiduitate.fugit ipſe ſanguinē pro te.funde et tu tuū quotidianā cordis afflictionē.noli attendere qd caro velit ſed qd ſpūs poſcit.Nā vt dicit Grego.vñ caro ad tempus ſuauiter viuit inde ſpūs in eternū cruciat.et quo plus caro pu nitur in hac vita tanto plus gaudebit in futura Augu.Volū tarie nūc poſtponamus p xpo qñꝙ̄ dimittenda:ne qd abſit.p tranſitorijs amittamus eterna ſi eñ tibi diceret carnis volup tatibus fruere ſicut placet.ea tñ cōditione ꝙ tibi poſtea oculi eruantur.ſeu ꝙ omne ſolaciū tollat tibi toto tpe vite tue et ꝙ in fame et ſiti et in oī cruciatu et miſeria viuas nūꝙ̄ tale bonū ha

bere velles.vt poſt illud tot damna ſuſciperes et quid tota hec vita vbi nec mẽſis eſt nec vnius diei vel hore ſpacium ad illius eterne infelicitatis inferni comparationem.cui neq3 finis eſt neq3 pena ſimilis inuenitur. Hec Auguſtinus.

¶De penitentia cito facienda. Capitulum tertium.

Ui non accipit crucẽ et ſequitur me nõ eſt me dignus: Mat.xiiij. Per hanc crucẽ penitentia deſignat᷑ quã de neceſſitate quilibet peccator debet ſuſcipere et pſeuerãter tolerare ſi in eterna beatitudine cupit regnare cũ xp̃o. Uñ Hiero. in epiſtola ad Suſannã. Neceſſaria eſt penitentia que aut equet crimina aut certe excedat. et Auguſtinus quiſq3 deſiderat ſaluari. quicquid poſt purum baptiſmũ traxit. oportet q abluat ſaltem lachrimis mentis Sed forte diceres durus eſt hic ſermo nõ poſſum mundũ ſpernere et carnẽ meam odio habere ꝛ caſtigare: audi non meam ſ3 glorioſi Hieronimi reſponſionẽ ſuꝑ hoc impoſſibile eſt ait vt q̃s pñtibus ꝛ futuris fruatur bonis vt hic ventrẽ ibi mentẽ impleat. vt de delitijs ad delicias trãſeat. vt in vtroq3 ſeculo videlic3 in celo ꝛ in terra appareat glo͛ſus Quã Hieronimi ſententiã ꝯfirmat beatus Gregorius dicens Multi cupiunt euolare de leticia exilij pñtis vite ad gaudia paradiſi. ſ3 nolunt carere oblectamentis mundi. vocat eos gratia xp̃i. ſed reuocat eos cõcupiſcentia ſeculi. cupiunt mori morte iuſtoꝝ ſed nolunt viuere vita eorum. hi in eternum peribũt. quia opa illoꝝ ſequunt᷑ illos. Itẽ Bernardus Auſteritas cõuerſationis beati Johãnis baptiſte peccatoribus delicioſis durus eſt nuncius eterne mortis. Quid eñ irrõnales fere reptilia terre inſanimus cũ illo quo inter natos mulierum nemo ſurrexit maior. innocentiſſimum corpus ſuũ ſic afflixit et nos indui precioſis veſtibus feſtinamus et ſplendide laute delicateq3 epulari. nõ ſic impij nõ ſic itur ad aſtra. Deniq3 recordare pabole vel hyſtorie de diuite qui dñs fuit tantaꝝ opum. qui purpura indutus et byſſo vnã guttam aque nõ potuit obtinere pro ſue refrigerio lingue cũ eſſet in ardoꝝ neceſſitate conſtitutus hec recordare amice mi et age penitentiã dum tempus eſt: Nam inquit Gregorius Deus et ſi penitẽtie tantã veniam ſpoſpõderit peccanti tñ craſtinũ diẽ non ꝓmiſit. Penitẽtia igit᷑ erit p̄terita mala deplãgere ꝛ plãgenda iteꝝ nõ cõmittere et pro

poſitum cõmittendi habere Unde Augu. in ſuis ſoliloquijs.
Jnanis ē penitētia quā ſequēs culpa coinquinat nihil ꝓſunt
lamenta ſi expleant͛ peccata. nihil valet a malis veniam poſcere
et mala denuo iterare. Sed ꝑ ampliore declaratione. Nota ꝙ
tres ſt ꝑtes integrales penitētie. ſcꝫ cordis ꝯtritio. oris ꝯfeſſio
et operis ſatiſfactio. qm̄ eñ deum tribus modis offendimus.
delectatione cogitationis. imprudentia locutionis et ſuperbia
operis. et qꝛ cõtraria cõtrarijs currantur. tribus modis oppo
ſitis ſatiſfacimus delectationi cogitationis opponendo contri
tionē imprudentie locutionis confeſſionē. ſupbie operis oppo
nendo ſatiſfactionē. de cõtritione aūt primo videamus. Unde
cõtritio eſt dolor ꝑ peccatis voluntarie aſſumptus cū ꝓpoſito
abſtinendi confitendi et ſatiſfaciendi. Et dicit Bernar. triplex
habet eſſe dolor iſte: acer acrior et acerrimus. acer debet eſſe qꝛ
dn̄m deum noſtrum et creatorē omniū offendimus Acrior qꝛ
patrem noſtrū celeſtem qui nos multipliciter paſcit impugna
mus. et in hoc peiores canibus ſumus qui paſcētes ſe diligūt
et ſequunt͛. Acerrimus qꝛ redemptorē noſtrū qui nos redemit
ꝓprio ſanguine. et a peccatoꝝ vinculis liberauit et a crudelita
te demonū et acerbitate gehenne eripijt quātum in nobis iteꝝ
crucifigimus: Sed de tribus debemus dolere. ſcꝫ de cõmiſſo
peccato et de amiſſo tpe. De virtute et qualitate huiuſmodi cõ
tritionis ſic ait Augu. Plus valet cõtritio ꝙ̄ totius mundi ꝑ
egrinatio. Jtem quedā gloſa ſup pſal. Ad dn̄m cū tribularer.
neſcit dn̄s differre indulgentiā cum cõpunctū corde ſibi ſenſe
rit ſupplicare Et Criſo. Sola eſt cõpunctio que animam hor
reſcere facit purpuram. deſiderare ciliciū amare lachrimas. fu
gere riſum. Jtē nihil cõglutinat et vnit deo vt lachrime peniten
tis. Ecõtra vero vt ait Augu. Acriores dyabolo dolores nõ
infigimus ꝙ̄ cum plagas peccatoꝝ noſtroꝝ cõfitendo et peni
tendo ſanamus. Sꝫ heu cū tanta bona ꝑ penitentiā cõſequa
mur. pauci tamē penitentiā agūt de quo dn̄s cõqueritur dicēs
ꝑ Hieremiā dicentē. Nemo qđ bonū eſt loquit͛. Nullus eſt qui
agat penitentiā ſup peccato dicēs. qđ feci Scđm videlicet cõ
feſſio ſolet deſcribi ſic. ꝙ eſt legitima corā ſacerdote peccatoꝝ
declaratio. vn̄ ethimologizatur cõfeſſio quaſi ſimilis vel ex toto
vel vndiqꝫ faſſio. nam vere ꝯfitetur qui totū fatetur. vel vt dicit

Iſidorius libro ethimo. Confeſſio eſt per quā latens morbus
anime ſub ſpe venie cōſequende in dei laude aperitur. De cuius
virtute inquit Ambro. ſuꝑ pſal. Beati immaculati Ceſſat vin
dicta diuina ſi confeſſio precurrat humana. Et Caſſiodorus
ſuꝑ pſal. Confiteantᷣ tibi populi deus. Illis nō iudex ſ; aduo
catus eſt xp̄s. qui ſe ꝓpria cōfeſſione dānarūt: et Leo Papa
Nō remanet iudicio cōdemnandū. quod fuit in cōfeſſione pur
gatū. Et Auguſtinus in libro de penitētia. Confeſſio eſt ſalus
animaꝝ. diſſipatrix vicioꝝ. reſtauratrix virtutū. oppugnatrix
demonū. quid plura obſtruit os inferni. portas aperit paradi
ſi. Pro his oībus cariſſime iuxta cōſiliū Iſa. Dic tuas iniqui
tates et iuſtificeris: inicium iuſticie cōfeſſio peccatoꝝ. oportet
em̄ te ꝯfiteri oīa tua peccata quoꝝ memoriā habes integre vni
ſacerdoti de his te abſoluēdi poteſtatē habenti. ita ꝙ non vnā
ꝑtem tm̄ tuoꝝ peccatoꝝ vni ſacerdoti dicas ꝛ alterā alteri. q̄a
neuter ſacerdos poſſ; tibi ſic cōfitenti dare remediū. ideo dicit
Ber. Qui confeſſionē ſuā diuerſis cōfeſſoribus diuidit venia
caret. execranda nāq; fictio eſt peccatū diuidere ꝛ ſuꝑficietenus
radere et non intrinſecus eradicare. et tales recipiunt excōmu
nicationē ꝓ abſolutione. maledictionē pro bn̄dictione. Talis
namq; diuiſio cōfeſſionis fit ꝑ ypocriſim. quia grauia peccata
dicūt ignotis ſacerdotibus ꝛ illi (cū quo verſantur) leuiora nar
rāt. De quibus dicit Augu. et ponitᷣ in decretis. Qui cōfeſſio
nem diuidit laudandus non eſt: qđ vni celat alteri reuelat. qđ
eſt ſeip̄m laudare ꝛ ad ypocriſim tendere Satiſfactionē (quā
Auguſtinus diffinit) diſcutiamus tāq; penitentie terciā ꝑtem:
inquit em̄. Satiſfactio eſt peccatoꝝ cauſas excidere et eoꝝ ſug
geſtionibus aditū nō indulgere. Nā vt dicit beatus Gregori
us. Nequaq; ſatiſfacimus ſi ab iniquitate ceſſamus niſi volup
tates (quas diligimus) cum ecōtrario oppoſitis lamentis inſe
quamur. Et ait Criſoſto. Qualis preceſſit offenſio talis debet
inſequi cōciliatio tam pronus ad lamenta. quāto fuiſti pronus
ad culpam. qualis fuerit tibi ad peccandū intentio: talis ſit tibi
ad penitendum deuotio. grauia peccata grauia lamenta deſide
rant. Quia vt dicit Euſebius epiſcopus. Non leui intentione
agendū eſt vt debita illa redimantᷣ quibus mors eterna debetᷣ:
nec pauca opus eſt ſatiſfactione ꝓ malis illis ꝓpter que paratus

eſt eternus ignis. Sed heu multi ſtatim fatigant in hac vita et
a via ſatiſfactionis retro aſpiciūt cū vxore Loth. Cōtra quos
Bernardus in quodam ſermone ait. Qui pfecte ſenſerit onus
peccati aīe leſionē. ille aut parū ſenſerit aut omnino nō ſenſerit
corporis penā: nec reputabit laborē quo peccata nouerit dele
ri preterita cauēs futura. Et Auguſtinus ſup pſal. Sunt mul
ti quos peccare nō pudet. agere tñ penitentiā puderet. O incre
dibilis inſania de vulnere nō erubeſcēs. nōne vulnus fetidū et
putridū eſt. cōfuge ergo ad medicū. age penitentiā dic. Iniqui
tatē meā ego cognoſco et peccatū meū cōtra me eſt ſp. Tibi ſoli
peccaui. qꝛ tu ſolus ſine peccato es. Conſiſtit aūt ſatiſfactio in
tribus. in oratione. elemoſina. et ieiunio. vt iſte ternarius nume
rus cōtra illud nephariū diabolicū peccatum apponat. oratio
cōtra ſupbiam. ieiuniū ꝯtra carnis cōcupiſcentia. elemoſina cō
tra auariciā. Vel ſic. Omne peccatū vel in deū cōmittitur: et cō
tra hoc ordinat oratio: vel in ꝓximū. et contra hoc ordinat ele
moſina. vel in nobiſmetipſos. ⁊ cōtra hoc ordinat ieiuniū. Et
ꝓpter ampliorē ſatiſfactionis declarationē modicū de elemoſi
na tangamus: dicit nempe ab elemon qđ eſt miſericordia. ⁊ ſy
na qđ eſt mandatū quaſi mandatū miſericordie. et ſcribendum
eſt ꝑ e. ſolet etiā ſcribi ꝑ y. et tunc dicit mandatū dei. Ipſe enī
ꝓprio ore eā mandauit fieri. Vñ Hieremias Date elemoſinas
et ecce omnia ſꝫ munda vobis. Vel aliter elemoſina dicit ab
ely qđ eſt deus et moys aqua quaſi aqua dei. ſicut enī aqua ex
tinguit ignē ſic elemoſina peccatū: hec catholicon. Sunt aūt
tria precipue que nos ad elemoſinā et opa pia debēt ꝓuocare.
Primū qꝛ miſericordia redimit culpā. puer. xvi. Miſericordia
et veritate redimit iniquitas. Et daniel. iiij. dicit ꝙ mulier ꝗ
cōgregauit in domo ſua vaſa vacua nō pauca parū olei qđ ha
buit in oīa vaſa diuiſit. et ſic creuit oleū per qđ mulier a credito
ribus liberatur. Vaſa vacua ſꝫ pauperes quos in domo debe
mus cōgregare. Iſa. lviij. Egenos vagoſqꝫ induc in domū tuā:
parum āt olei ꝑ oīa vaſa diſtribuit. Iuxta illud. Thobie. iiij.
Si exiguū tibi fuerit etiā exiguū libēter impartiri ſtude. Tūc
oleū miſericordie creſcit cum per meritū et gratiā aīa peccatrix
creditori deo de peccatis ſuis ſatiſfacit. Scđo elemoſina tpa
lia bona multiplicat. Vñ Grego. in dyalogo. Terrene ſubſtan

tie(ꝑ hoc ꝙ pauperibus diſtribuunt)multiplicant. Exemplū habemus.i.Regum.xvij.in vidua que Helyam pauit.cui ꝓpter hoc dñs farinā et oleū multiplicauit.ꝑ quod datur intelligi ꝙ pauperes magꝭ paſcūt elemoſinarios ꝙ̄ ecōtra.Tertio elemoſina ſiue opus miſericordie in morte elemoſinariū cuſtodit et animā eius cū claritate ad regnū celorum perducit. Uñ dicit Ambro.Sola miſericordia comes ē defunctoꝝ.O ꝙ̄ bonus ꝙ̄ neceſſarius morienti comes elemoſina noli ergo talē famulū dimittere vel talē aduocatū poſtergū relinquere.ſicut illi qui res ſuas auare retinentes nihil in vita ſua per manus ꝓprias pauperibus diſtribuūt.ſimiles ſꝫ illi qui poſtergū vult portare lucernam.cum dicat. Eccli.amico tuo.i.xp̄o vel anime tue vel pauperi.ne dicas vade ⁊ reuertere ⁊ cras dabo tibi.cū ſtatim poſſis dare.Uñ ſciendū ꝙ diues a(quo petitur elemoſina)debet cōſiderare tria. Primo q̄s eam petit.qꝛ ipſemet dñs deus in tantū dilexit pauperes ꝙ quicq̄d pauperi feceris ꝓpter amorē ſuum reputat ſibi factū Mat.iij.Quod vni ex minimis his feciſtis.mihi feciſtis.petit ergo elemoſinam ꝑ pauperem ſuum dñs.a quo diues in oratione quotidiana petit regnum.et ideo cū pauperi negat elemoſinā diues timere debet ꝙ deus nō exaudiat eum cū petit ab eo regnū celoꝝ:dicit em̄ ꝓuer.xxi.Qui obturat aurē ad clamorem pauperis.⁊ ipſe clamabit ⁊ non audietur.Scd̄o habet diues cōſiderare q̄d petit deus qñ elemoſinā in ſuis pauperibus petit,petit vtiq̄ꝫ non noſtrum ſꝫ ſuū. et ideo ingratus eſt valde deo:qui pauperi negat neceſſariam elemoſinam cum de cibis dei habeat abundanter. et hoc conſiderauit.Dauid qui primo. Paral.dixit. Tua ſunt omnia domine ⁊ que de manu tua accepimus dedimus tibi. petit reuera ꝑ paurerē ſuum deus non ad dandum ſꝫ mutuandum. nec ad triplum ſꝫ ad centuplum vſuras Uñ Augu.O homo quid feneraris homini. fenerare deo vſuras ⁊ centuplum accipias et vitam eternā poſſidebis.Et idcirco nimis eſt ingratus:qui ad tales vſuras nō vult comodare deo:ad quales mutuares iudeo vel ſaraceno. Pro his omnibus chariſſime theſauriſa tibi pauperes in celo tanq̄ꝫ in tuto loco. opera miſericordie faciendo non interra. cor auari eſt quaſi fouea ſine fundo. et quo plus recipit plus concupiſcit.vt nunq̄ꝫ videatur impleta.

Juxta illud Eccl'e.ſeptimo. Auarus nunq̄ implebitur pecunia. Attende q̄ cor ſequit̄ theſaurū.ve aūt illi qui in terra theſauriſat.qui ꝑ cōſequens cor ſuū in terra tali periculo exulabit illic: ergo dixit Criſoſtomus Congrega ſubſtantiā tuam vbi patriam tuā habes. qui em̄ collocat theſaurū ſuū in terra nō habet q̄d ſperet.q̄d em̄ accipiet in celo vbi nihil habet repoſitū. illud ſolū tuū reputa qđ pauperibus erogaſti.nō em̄ ſt; hominis bona que ſecū deferre nō p̄t.vt inquit Ambroſius: Nihil tantum cōmendatur q̄ miſeratio charitatis.nō memini me legiſſe mala morte mortuū qui libenter exercuerit opa pietatis. Et Leo papa. Ad dn̄m integros fructus premittit a quo nū q̄ paup̱ triſtis receſſit.tāta ē virtus miſericordie vt ſine illa alie virtutes(ſi ſint)prodeſſe nō poſſunt. Q̄uis em̄ quis fidelis ſit. caſtus et ſobrius et maioribus alijs virtutibus preditus:ſi tn̄ miſericors nō eſt miſecordiā non inueniet. Hec in fauorē pauperum de virtutibus elemoſine et opeꝝ miſericordie dicta ſufficiant. Nunc ad ꝓpoſitum redeamus: Qui nō accipit crucē ſuā et ſequitur me nō eſt me dignus. Iſta crux penitentie cito eſt aſſumenda in tp̄e iuuentutis.q2 tunc homini magis prodeſt.et deo magis placet: Juxta illud Eccl'e.ſcđo. Memento creatoris tui in diebus iuuentutis tue. Itē dicit idem. Fili ne tardes cōuerti ad dn̄m ihesum xp̄m.⁊ ne differas de die in diē.ſubito em̄ veniet eius ira.⁊ in tp̄e vindicte diſperdet te. S3 cōtra hoc ſalubre ſapientis cōſilium dyabolus immittit homini malam ſpem longioris vite dicens.iuuenis es:viues ⁊ facies penitentiā et ibis ad cōfeſſionē.multi nimis credūt iſti aduocato.q2 repromittūt ſibi longā vitam ꝓponentes ſe in ſenectute emendare.quos mors repentiua rapit et damnantur. Vn̄ dicit̄ Eccleſiaſtici viceſimonono capitulo: Repromiſſio nequiſſima multa ꝑdit. Eſt ergo notandū q̄ talis repromiſſio dyaboli longioris vite ⁊ ſenectutis penitendi nequā eſt.q2 cōtra ius ⁊ rationē. Nequior.quia cōtra ip̄m peccatorē. Sed nequiſſima.q2 cōtra dei bonitatē.q̄ ſit nequā.et cōtra ius ⁊ rationē apparet tribus exemplis. Primū eſt.q2 qui haberet decē aſinos ⁊ totū imponeret debiliori.faceret cōtra iuſticiā et rationē.ſic ille qui totū onus penitentie peccatoꝝ que commiſit in quatuor etatibus. adoleſcentia.iuuentute.virilitate.⁊ ſenectute.vult ſoli ſenectute

imponere qn̄ iam debilis eſt ⁊ non p̄t laborare. talis meretur maledictionē. ſicut dicit̄ zacharie primo capitulo Maledictus hō qui habet in grege ſuo maſculū ⁊ immolat debile dn̄o. ſic ē ille qui fortitudinē ſue etatis tranſit ⁊ debilitatē ſenectutis ſue ꝓponit immolare deo. Iſidorus qui tempus cōgruum peniten tie ꝑdit fruſtra ante dei ianuam cū precibus venit. Secundū exemplū eſt qui non poſſ3 leuare minus onus qn̄ multo fortior eſt ⁊ potentior. ⁊ vellet illud leuare qn̄ multo maius eſſet ⁊ ipſe debilior factus fuiſſet. merito ſtultus ⁊ iniuſtus reputaret̄. ſic eſt de illo qui onus peccatoꝝ ⁊ penitentie qn̄ minus eſt ⁊ ipſe fortior. ſc3 in iuuentute nō vult portare ⁊ credit melius porta re quādo onus erit augmentatum ⁊ ipſe debilior factus eſt. et aſſimilatur iſti ſtulto de quo in vitaſpatrū dicitur q̇ ſcindebat ligna ⁊ de illis faciebat ſarcinam ⁊ poſtea temptabat leuare: et cū videbat q̇ non poterat de facili portare. iteꝝ ſcindebat alia ligna ⁊ apponebat ad ſarcinam ⁊ poſtea temptabat: et quanto plus ponderabat tāta plura addebat. Sic faciunt peccatores quādo primo ſumūt pondus peccatoꝝ ⁊ penitentie ſtatum de ponunt: ⁊ peccatis addunt: Quia ſicut inquit beatus Gregori us. Peccatū quod ꝑ penitentiā non deletur mox ſuo pondere ad aliud trahit. Tercium exemplū. Ille qui ꝑ totam vitam ſu am cū magnis cuſtodibus parat ſibi domū vbi non intenderet morari vllo modo et domū quā optat ⁊ cupit ꝑpetuo habita re deſtrueret pro poſſe ſuo. talis aperte facere cōtra rationē et merito ſtultus ⁊ infamis deberet reputari. ſic etiā eſt peccator qui vſq3 ad mortē differt cōuerti. ipſe em̄ ꝑ totam vitam ſuam parat domū ſuam in inferno: cum tamen nullo modo velit ibi habitare ideo timeat ſententiam Pauli dicentis. Qui facit cō tra cōſcientiam edificat ad gehennam. Scđo q̇ iſta longioris vite ꝓmiſſio nequior ſit cōtra ipſum peccatorē apparet ꝑ duo exempla. Primum eſt: quia qui plus ſe diligeret infirmum q̄3 ſanum. ſeruū q̄3 liberum. nihil habentem q̄3 omniū bonorum ꝑticipem. talis iniquus eſſet contra ſeipſum. talis eſt peccator qui tardat agere penitentiam. quia plus diligit ſe eſſe in pecca to quod ē infirmitas ſpiritualis vel potius mors dicenda eſt. vel intantum peccator impius eſt contra ſeipſum eo q̇ magis ſe diligit mortuū q̄3 viuum. ſeruum q̄3 liberum. malum q̄3 bonū

255

Unde dicit Johannes in ſua canonica. Qui facit peccatum ſerruus eſt peccati. Et Auguſtinus Bonus homo (etiã ſi ſeruit) bonus ē. malus homo (etiã ſi regnat) famulus eſt ꝛ ſeruus: ſꝫ quod eſt peius tot dominoꝝ ſeruus quot vicioꝝ. Secuudũ exemplum. Jlle qui deberet magnam pecuniam ad vſuras que creſceret quotidie nec poſſet ꝑſoluere ꝛ tamē tardaret quãtum poſſet talis homo faceret cõtra ſeipſum. ſic eſt in ꝓpoſito morari in peccatis quãtum debitum currit ad vſuras. quãto homo diutius fuerit in peccato tãto plus ſoluet de pena. Apocalipſis. decimoſexto. Quãtum ſe glorificauit in delicijs fuit. tm̄ date ei tormentum ꝛ luctum. Tertio ꝙ iſta promiſſio longioris vite ſit nequiſſima quia cõtra dei bonitatē apparet ꝑ tria exempla. Primum eſt. quia ſi aliquis iuuenis dominũ ſuum (cui ſeruire ꝛ obedire tenetur ꝛ a qno omnia bona ſua haberet) ꝑ totam vitam ſuam impugnaret ꝛ inimico domini ſui ſeruiret et obediret. ꝛ poſtea ſenio confectus in fine vite ſue vellet domino ſuo obedire ꝛ ſeruire. ꝛ ſuum ſeruitium ei offerret iniquus cõtra dominũ ſuum eſſet nec multum tale ſeruitium domino ſuo placeret. ſic eſt peccator qui peccando offendit deum ꝛ ſeruit inimico dyabolo in iuuentute ſua. ꝛ in ſenectute preponit ſeruire deo omnipotenti. Secundũ eſt ſi aliquis recepiſſet dona maxima a domino ſuo ad multiplicandum ꝛ lucrandum ꝛ ꝙ ipſe deberet habere lucrum ſupflue expenderet et pro nihilo daret in cõtemptum domini impie ageret ꝛ contra curialitatē domini ſui ingratus eſſet. ſic eſt peccator qui corpus et animã. ſenſus anime vires corporis. temporalia bona. ſpacium vite ꝛ alia multa magna bñficia recepit a deo ꝛ omnia iſta expendit in cõtumeliam creatoris peccando multipliciter apteqꝫ faciendo cõtra bonitatē dei. De anima quippe que tradita eſt nobis a deo quaſi theſaurus ꝑcioſus. ſic dicit Gregorius Ue mihi ſi talentum mihi traditum in auimam meã negligenter ſeruauero. que precioſo ſanguine agni incõtaminati appreciatur. De tpe dicit idem Grego. Nõ eſt tempus tibi impenſum qđ non a te exigetur qualiter expenſum fuerit. Terciũ exemplum eſt. ſi eſt aliquis ſeruus diſpenſator bonoꝝ alicuius dm̄ qui bonũ panē et bonũ vinum ꝛ meliora cibaria daret extraneis ꝛ inimicis dm̄ ſui. ꝛ dño ſuo daret de pane corrupto ꝛ de furfure ad

comedendū et etiā de putridis carnibus et piſcibus. daret quoq3 ei ad potandū de vini ſui fecibus impie ageret ꝛ cōtra dñm ſuum. Sic eſt peccatoꝛ illud qđ pulchꝛius ꝛ melius eſt de vita ſua. id ē iuuentutē ꝛ foꝛtitudinē ſuam dat mūdo ꝛ dyabolo qui ſt3 inimici xp̄i. ꝛ quod peius eſt. i. nouiſſimū vite ſue ꝓponit deo ſuo dare. nō ſic faciebat. Dauid cū dicebat. Foꝛtitudinē meam cuſtodiā. i. ad ſeruiendū tibi. et Eccl'i. ait Noli offerre dño feces ſenectutis ſ3 vinum libaminū floꝛide iuuentutis. ꝛ de peccatoꝛibus penitentiā differētibus. Hec ait Grego. Satis alienus eſt a fide qui ad agendū penitentiā tempus ſenectut3 expectat. cū nullū diē vite ſue in ſua habeat poteſtate: idcirco iuxta conſiliū Iſidoꝛi. Feſtinare debet vnuſquiſq3 ad deū penitēdo dum p̄t. ſi dum poteſt noluerit omnino cum voluerit tarde nō poſſit. Igitur feſtina ad penitentiam chariſſime ne tardaueris vt nō cum fatuis virginibus finaliter excludaris.

De cōtemptu et odio mundi. Capitulum quartum.

Olite diligere mundū neq3 ea que in mūdo ſt3. Si q̄s diligit mundū non eſt caritas dei in eo. mundus tranſit ꝛ cōcupiſcētia eius. i. Johā. i. Et hec ṽba ptractans beatus Augu. ait: Quid vis vtrū amare tꝑalia ꝛ trāſire cū tꝑe. an mundū non amare ꝛ in eternū viuere cū deo. amas ſeculum abſoꝛbebit te. amatores ſuos vocare nouit nō poꝛtare. mūdus nempe quaſi excōmunicatus eſt q2 ſicut ꝓ excōmunicato non oꝛatur in eccleſia ſic nec xp̄s oꝛat ꝓ mūdo. qui tñ pꝛo ſuis crucifixoꝛibus oꝛauit. q̄3 ſtultū eſt etiā tali dño ſeruire. qui in fine ſeruū mundū ꝛ ſine mercede eijcere cōſueuit ſicut facit mūdus. Vñ loquitur ad Soldanū rex babilonie cū apud damaſcum infirmaretur vſq3 ad moꝛtē ꝛ ſciret ſibi moꝛtē imminere. ſigniferum ſuū vocat dicens ei. Tu ſoles ferre vexilla mea ad bella. fer nūc moꝛtis mee vexillum. ſc3 hunc paniculum ꝑ totam damaſcum dicēs. Ecce oꝛientis rex moꝛiens nō fert ſecū niſi hūc vilem panniculū. Simile vero legitur. q̄ quidam rex lothoꝛingie iuuenis (cum eſſet in extremis) reſpiciens ſua palacia ꝛ domos ſuos dixit pluribus audientibus. O dñe ihesu quātum cōtemnendus eſt mūdus iſte. ecce q̄ tot habui palacia ꝛ hoſpicia neſcio quo debeā hac nocte ire vel qui debeat me hoſpicio ſuſcipere. Relinque ergo o peccatoꝛ diuū eiuū in hoc mundo an̄q3

BIBLIOTEKA GŁÓWNA Uniw. im. A. Mickiewicza w Poznaniu

in tanta paupertate relinquaris ab eo Jacob.i. Qui amicus
eſt huius mūdi.dei inimicus cōſtituitur. Et Grego. Tāto deo
ꝗs eſt ꝓximius quāto ab amore mundi eſt alienus. Ad qḋ ſig
nificandum xp̄us nudus extra ciuitatē pati voluit ⁊ crucifigi.
vt oſtenderet ſibi nihil eſſe cōmune cū mundo.⁊ quicūqꝫ volue
rit ſequi paſſionis fructū debet exire mundū. ſaltem ꝑ affectū
et mundanā cōuerſationē.Vñ dicit dñs. Hiere. Fugite de ba
bilonia ⁊ ſaluet vnuſquiſqꝫ animā ſuam Babilon ſm Hiero.
interpretaꝛ domus cōfuſionis ⁊ ſignificat hūc mundū.in quo
iam vbiqꝫ regnat cōfuſio tam in clero ꝙ̄ in populo.tam in reli
gioſis ꝙ̄ in ſecularibus. tam in ſenibus ꝙ̄ in iuuenibus:tā in
viris ꝙ̄ in mulieribus:ita vt merito dicat. Johēs in canonica
ſua Totus mundus in maligno poſitus eſt.⁊ idcirco conſulit.
Bernardus fugiendum eſſe ad vitam religioſam dicēs. Fugite
de medio babilonis id eſt de mūdo ⁊ ſaluate animas veſtras.
cōuolate ad vrbes refugij id eſt ad vitā religioſam vbi poſſitis
de p̄teritis agere penitentiā:⁊ futuram gloriā fiducialiter poſtu
lare. Nō vos penitentie auſteritas deterreat qꝛ non ſūt cōdigne
paſſiones huius temporis ad preteritā culpam que remittitur
et ad futurā gloriā que ꝓmittitur. Sciendum ꝙ mundum de
bemus fugere ꝓpter quatuor. Primo eñ ſolent ſapientes recor
dare a loco infecto.peſtilentia vel fetore.et maxime quādo vel
egros ſe ſentiūt vel egrotare ſe agnoſcunt. talis eſt mundus qui
tot mala peccantiū habet. videmus eñ tot fetores inficientes
animā noſtrā quos recipimus. idcirco cū peccatū ſit morbus
cōtagioſus fugiēda eſt ſocietas maloꝝ.qꝛ nō eſt cautum ſanis
cum leproſis habitare. Et Eccl.xiij.dicitur. Qui tetigerit pi
cem inquinabitur ab ea.⁊ qui cōmunicauerit cū ſupbo induet
ſupbiam. Et Hiero. Certe nihil tā nocet hominibus ꝙ̄ ma
la ſocietas.talis eñ efficitur homo quali ſocietate ꝑfruitur.nū
ꝙ̄ cum agno lupus habitat.vir caſtus ſocietatē luxurioſi aufu
git pluſꝙ̄ impoſſibile puto virum diutius in bonis permanere
qui opibus maloꝝ aſſidua cōuerſatione vtitur:vociferat pſal.
Cum ſancto ſanctus eris ⁊ cum ꝑuerſo peruerteris.⁊ cum vi
ro electo electus eris. ſicut enim nocet mala conuerſatio ita
prodeſt bona.nihil p̄t comparari huic theſauro.qui bonā inue
nit ſocietatem vitam inueniet diuitijs afflui. Et vt certe vere

dicam.raro homo bonus vel malus efficitur niſi ob ſocietatis
cauſam.pueri eñi cor tanq̃ tabula raſa in qua nihil depictū eſt
fore dicitur:illud ergo qđ a ſocietate recipit vſq̃ ad ſenectā reti
net ſiue bonū.vt ait Hiero.ſiue malū.Debemus ergo nos elō
gare a mundo mala ꝓpter mali vicini moleſtiā.nullus aūt vici
nus ita p̄t nocere ſicut vicinitas peccatoꝝ.quoꝝ mundus ple
nus eſt.Scđo ſolēt ſapiētes recedere a locis in quibus timēt
ſe tradi in manſbus inimicoꝝ ſuoꝝ qđ facit mundns ꝓpter qđ
ſibi cōgruit illud iude traditoris. Quēcunq̃ oſculatus fuero
ipſe eſt tenete eū.que ꝟba dicit mundus demonibus.nā quos
mundus oſculatꝰ in p̄ñti.i.exaltat honoribus.hoſtibus eius ſcʒ
demonibus tradit vñ Hiero.Signū manifeſte damnationis
eſt in hoc mūdo ſua beneplacita aſſequi.a mūdo diligi.errat in
via qui ꝑ diuitias et delicias feſtinat ire. Hec Hiere.Tertio
ſolent ſapientes ſe elongare aliquo loco ꝓpter aliqđ periculum.
mundus aūt locus eſt periculoſiſſimus qui mare dicitꝰ Unde
pſal.Hoc mare magnū et ſpacioſum manibus periculū huius
mūdi ſiue maris iuxta verbū Ber.probat.tranſeuntiū raritas
et ꝑeuntiū multitudo in mari marſilie de quatuor nauibus vix
erit vna.In huius mūdi mari de quatuor animabus vix ſalua
tur vna:quaſi eñi locus diluuij eſt mūdus iſte vbi pauci reſpec
tu ꝑeuntium ſaluanꝰ.mundus eſt ſicut fornax babilonica igne
infernali ſuccenſa.ideo valde timendū eſt hoī in eo ꝙ ad ſibilū
vnius verbi accenditꝰ igne ire ad vnius mulieris aſpectū igne
luxurie ad aſpectū vnius rei precioſe igne cōcupiſcentie.Quar
to elongat ſe hō diſſipatus ab aliquo ꝓpter inimici capitalis ti
morē.Inimicus noſter capitalis eſt dyabolus princeps mūdi
qui mortē noſtrā minatꝰ a quo nos elongamus dum mundū de
ſerimus Eccli.xi.Lōge eſto ab hoīe poteſtatē habēte occiden
di.hō iſte dyabolus qui ſic dicitꝰ.qꝛ ab hoīe deuincitꝰ.Mat.xiiij.
Inimicus hō hoc facit Propterea ſciendū eſt ꝙ aliter non p̄t
ꝑfecte vinci mundus niſi ꝑ exitum ab eo.vñ legitꝰ in vitaſpatrū
ꝙ beatus Acernius adhuc in palatio imperatoꝝ exiſtens roga
uit deum dicens.Dñe obſecro dirige me ad ſalutē ⁊ venit vox
dicens ei Acernie fuge hoīes et ſaluaberis:ipſe aūt ſtatim ad
monachalem venit vitā.Itē deum orauit dicens.Dñe dirige
me ad ſalutem.et vox iteꝝ dicit acernie fuge vince tace quieſce.

Hec enĩ ſunt radices non peccandi. nam in fuga vincitur con cupiſcentia carnis. ſilentio: ſupbia vite. quiete deſiderioꝝ aua ricia. Itẽ Iſido. ad cõtemptum mũdi nos exhortans ait. Si vis eſſe quietus nihil ſeculi appetas. abijce abs te quicquid bo num ꝓpoſitũ impedire poterit eſto mortuus mundo ⁊ mundus tibi. mundi gloriam tanq̃ȝ mortuus nõ aſpicias. viuẽs cõtemp ne qđ poſt mortem non poteris habere. De huius mundi vita dicit. Hiero. O vite mundi non vita ſed mors. vita fallax vita onuſta triſticijs. imbecillis et vmbratica vita mendax nunc vt flores ſtatim areſcis priuans vitam cui ineſt vita fragilis vita momnetanea ⁊ caduca que quãto magis creſcis tanto magis decreſcis. cũ plus procedis plus ad mortẽ appropinquas. o vi ta plena laqueis quot in muudo homines illaqueas. quot p̃te iam ſuſtinẽt tormenta infernalia. q̃ȝ beatus qui tuas agnoſcit fallacias q̃ȝ beatior qui de tuis nõ curat blandicijs. q̃ȝ beatiſſi mus qui a te bñ priuatus eſt. Augu. Mundus clamat ego de ficiam. caro clamat ego inficiã miſer quẽ ſequeris. O chariſſi me ſi hec (que iã legiſti) nõ te moueant ad cõtemptum mundi ⁊ coꝝ (que in eo ſt̃) audi Bernar. De amatoribus mũdi dicentẽ ve illis quibus preparaṫ dolor vermiũ ardor flãmaꝝ ſitis cõti nua. fletus et ſtridor dentium horribiles facies demonum. ibi mors optabiṫ et non dabitur ibi nullus ordo ſȝ ſempiternus horror quiſputas tũc erit meror que triſticia quis luctus qñ ſe parabiṫ iniuſtus a cõſortio iuſtoꝝ et tradentur iniuſti poteſta ti demonũ ⁊ ibunt cũ eis ad eternũ ſupplicium. gaudia paradiſi nunq̃ȝ ſuſcepturi ſȝ ꝑpetuo cruciãdi. ibi torquẽs nec perimens fatigabitur. qui torquebiṫ non moritur ſȝ ſine ſpe venie viuent et nõ morienṫ. morientur ⁊ nõ ꝯſumentur. Iſido. Si habes ſa pientiã ſalomonis. fortitudinẽ Sampſonis. ſi longitudinẽ vi te Enoch. ſi Ptholomei poteſtatẽ: ſi diuitias Creſi: q̃d ꝓdeſt tibi ſi caro tua datur vermibus. anima demonibus cruciãda cũ diuite ſine fine. Item monere te debet ad deſpiciendũ hunc mundũ et ea que in mundo ſt̃ breuitas t̃pis ⁊ vite. ⁊ incertitu do mortis. Vñ Grego. Reproboꝝ mẽtes idcirco multa nequi ter agũt qui ſe hic viuere diutius arbitranṫ. iuſti vero q: breui tatẽ vite ſue cõſiderant elationes ⁊ immũdicie culpas declinãt. De breuitate huius vite đt beatus Iacobus. iiij. cap. canonice

ſue. Quid eſt vita noſtra niſi vapor ad modicū apparens deinceps exterminabitur. Et Augu. Uita hoīs ita breuis eſt ab infantia vſq₃ ad decrepitā ſenectutē. Adam ſi adhuc viueret ꝛ hodie moreretur ꝗd illi longitudo vite ꝓfuiſſet. Idem quicq̇d de tp̄e viuitur de ſpacio viuēdi diminuit᷑. vt oīno nihil aliud ſit vita pn̄s ꝙ̄ curſus ad mortē. in quo nemo ſtare paululū vel tardius ire ꝑmittitur. ſ₃ vrgent᷑ oēs pari motu ſingulis diebus facere dictā ad corꝑis mortē. Seneca Quotidie morimur. q₂ quotidie demit᷑ aliqua ꝑs vite. ecce dilectiſſime ſi bn̄ te inſpexeris ꝛ ꝟba tibi iā dicta ac etiā poſtea ſcribēda cordis auribus diligenter ꝑceperis potius deberes dicere vado ad moriendū ꝙ̄ crederes ꝑ longū tēpus viuere. ꝛ forte diceres hec ꝟba vltima vado ad moriendū tu aūt eſtimas diu viuere. ꝛ hec tꝑalia bona ꝛ mūdana gaudia annis multis in delicijs poſſidere. S₃ chariſſime nō ſic. homo eñ vt ait pſla. Uanitati ſimilis factus dies eius.

¶ De falſa mundi gloria potentia et dignitate et caducis eius diuitijs cōtemnendis. Capitulum v.

Bi ſtꝫ principes gentium qui dominant᷑ ſuꝑ beſtias que ſunt in terra qui in auibus celi ludunt qui argentum theſaurizant ꝛ aurū in quo cōfidunt hoīes ꝛ nō eſt finis acquiſitionis eoꝝ exterminati ſtꝫ ad inferos deſcenderūt. ꝛ alij in loco eoꝝ ſurrexerunt. vt ſcribit᷑ Baruch. iij. Et hec verba ꝑtractans in ſomnis ſuis ſic ait. Ubi ſtꝫ inſuꝑabiles oratores. vbi qui cōuenientius feſta diſponebāt. vbi equoꝝ ſplendi nutritores. vbi exercituum duces. vbi ſatrape ꝛ tyranni. nō omnes puluis ꝛ fauille. nonne in paucis verſibus eſt eoꝝ memoria vite. reſpice ſepulchra eoꝝ et vide quis ſeruus quis dominus ꝗs diues ꝗs paup. et diſcerne ſi potes villicū a rege. fortē a debili. pulchrum a deformi. Sciendū eſt ꝙ humana gl'a ex quacūq₃ re ꝓueniat eſt fugienda: Primo q₂ viliſſima ē in ſua cōditione. Scd̄o q₂ falſiſſima in ꝓmiſſione: Tertio q₂ vaniſſima ꝛ fragiliſſima in duratione. Quarto quia maligniſſima in retributione. Dico primo ꝙ mundana gl'a nobis eſt ideo fugienda: q₂ viliſſima ꝛ hoc de ſua natura. ſcribit᷑ eñ. i. Mach. ij. Gl'a eius ſtercus ꝛ vermis. hodie extollit᷑ cras nō inuenit᷑. Quid in rebus ſtercore deteſtabilius. ꝗd in aīalibus verme vilius. ergo ſi inanis gl'a hoīs in ſtercore ꝛ verme conſiſtit. hoībus nō eſt

appetenda ſꝫ fugienda. Eſt aūt mūdi gloria putrido ligno ſimi
lis. De quo philo. docet et experiētia cōprobatur qđ de nocte
lucet ſed putridum apparet in die. Quid eñ eſt putridū hoīem
in vana gl'a de nocte lucē habere niſi in hoc tꝑe qđ nocti vm
bro ſe eſt ſimile glorioſus incedere ⁊ liminoſus infirmis oculis
apparere. qui non pn̄t niſi ſm ea (que foris ſtꝫ) iudicare. ſed qn̄
dies iudicij venerit in qua deus illuminabit abſcōdita tenebra
rum ⁊ manifeſtabit cōſilia cordium tūc qui nūc videntur gl'oſi
apparebūt putridi viliſſimi ⁊ penitus nō curandi. Itē tales mū
di potentes ſtꝫ lucipere ſimiles. que volādo in nocte lucet ⁊ in
die latet ac tota nigra apparet. O ſi hec attenderēt qui in cadu
cis ſuis diuitijs gloriant᷑: qui quanta fetiditate carnis poſtmo
dum reuerſuri in cinerē nūc nobilitate potentia ⁊ dignitate ex
tolluntur ⁊ cōtemnendo alios deprimūt qui in futuro viliſſimi
nigri ⁊ putridi apparebūt nō puto quin mō cordialiter de teſta
rentur gloriā huius mūdi tꝑalem. hoc ſcientes ꝙ impoſſibile ē
ſicut dicit Hiero. vt hō in celo ⁊ in terra appareat gl'oſus. Se
cūdo dicebatur ꝙ gl'a mundana ē nobis fugiēda qꝛ ē fragiliſſi
ma: nec eſt vlla ſtabilitate firmata. ſic nāqꝫ eſt defectiua. vt que
libet vaporoſa vel fumoſa ſubſtātia. fumus eñ quāto plus ſe in
altum erigat tanto plus deſinit donec penitus euaneſcit flos
magni odoris ⁊ ad tēpus innumerabilis venuſtatis ad modi
cum tactū venti vel ſolis areſcit ⁊ omnis gl'a eius perit. ſic mū
di gl'a Iſa. iiij. Omnis caro fenū ⁊ omnis gl'a eius ſicut flos fe
ni exaruit fenū et flos cecidit. ⁊ omnis gl'a eius perit Amato
res ergo huius tꝑalis glorie ſimiles ſtꝫ feno tectoꝝ qđ priuſqꝫ
euellatur exaruit. Unde Eccl'i. Omnis potētatus omnis vita
rerū eſt hodie et cras morietur. nā vbi eſt nūc gl'a regis Aſueri
qui per centum ⁊ viginti ꝓuincias imparabat. Ubi illius gl'a
magni Alexandri in cuius cōſpectu oīs terra ſiluit. Mat. pri.
vbi nunc gl'a totius imperij qđ admodū fere oīa regna terre ꝑ
domuit. vbi ſtꝫ principes mūdi qui dominabant᷑ ſupra beſtias.
nōne oēs tam ꝑegrini qꝫ hoſpites vnius diei veloci fine tran
ſiuerūt. vere ſic: nam vnus ex eis nō remanſit. qꝛ in vanitate de
fecerūt dies eoꝝ ⁊ anni eoꝝ cum feſtinatione. Uiuere nāqꝫ mo
ri. mors nulli parcit honori. Mors fera mors neqꝫ mors ſor
tem diuidit equā. De cunctis legem tollit cum paupere regem.

Tertio mundana gloria eſt nobis ideo fugienda.qꝛ falſiſſima nulli ſeruans ꝓmiſſa.ſed omnes hoīes fallens in via quē enim paratoꝝ. quē principū nō decepit longam em̄ et honorabilem vitā. pacificā .ſecurā potentiā ꝓmittit ſuis.cum vnū momentū tpis vite addere nō poſſit. Quis in tpali gl'a Alexādro ſimilis qui nunq̄ȝ vllū bellū ꝑdidit.ſȝ cum paucis multitudinē deuicit. nullā ciuitatē obſedit quā nō ſupauit.nullā ꝓuintiā inuaſit quā nō ſue dn̄ationi ſubmiſerit. ⁊ tn̄ qn̄ oīa ſe ſubiugaſſe credidit et pacifice vitam ducere ſpauit.tūc in momento vno deperijt.q̄d igiť hāc mūdi gl'am ſequeris.a qua in morte iuuari nō poteris. Vn̄ petrus bleſenſis in quadam epiſtola Gl'a mundi fallax et ſeductoria.ſuos decipit amatores.quicq̄d em̄ vel in futuro vel in pn̄ti promittit pretendit. totū ad nihilum deueniet ⁊ tāq̄ȝ aqua decurrēs. Quarto mundana gl'a nobis eſt ideo fugienda et cōtemnenda quia maligniſſima in retributione.quia non ꝑducit ad gloriā ſed penā et cōfuſionē ſempiternā. Vn̄ Oſee.iiij. Gloria in ignominiā ſeu cōfuſionem.potentia in impotentiā. ſapientia in ſtulticiā. ⁊ omnis dilectio in maximam penā.nam et iuxta menſurā culpe.erit menſura pene Hiero.em̄ illos alloquitur cupidos tpalis glorie di. Ve ve vobis qui ad celoꝝ regna diuitiaꝝ itinere feſtinatis.qm̄ facilius eſt camelum intrare ꝑ foramē acus q̄ȝ diuitem intrare regnū celoꝝ.nō mea hec verba ſtȝ.ſed xp̄i ſi hec reuocabilis eſt ſententia.xp̄us oīm non eſt deus.celū inquit ⁊ terra tranſibunt ṽba aūt mea nō tranſient. Vlulate o vos miſeri vēto inſtabilis fortune nobiles ⁊ potentes qui alios cōfunditis ⁊ tanq̄ȝ ignobiles cōculcatis ⁊ huius mundi vanitatibus honorūq̄ȝ et falſaꝝ dignitatum fumo obcecati.cū veſtre vite breuiſſime tela morte velut a texente forte hac nocte ſcindetur ⁊ in inferno fine interminabili pre alijs cruciabimini cōtinue moriendo viuētes in laboribus hoīm in mundo. nō eſtis immo nō ſolum cū hominibus labores nō fertis. ſȝ laborantes viuere non ꝑmittitis idcirco nō cum hoībus ſed cum dyabolis flagellabimini. quāto em̄ in mūdo maior fuerit gloria ⁊ leticia.tāto in inferno maior preparať pena. Sed q̄d dicā duodecim fatemur xp̄m apoſtolos elegiſſe. quoꝝ omniū vnus ſolus bartholomeus carnis origine fuit nobilis et ſanctus Matheus diuitijs (anteq̄ȝ reciperet apſtolatū)inſiſtebat.

ceteri vero erant pauperes piſcatores. Cur hec retuli audiatis ſi xp̄us eſt verax ⁊ omnia que ex ore eius audiui mendacia nō ſūt. huius mundi hoīm vix vnus apius reperitur ſub nube qui vere eoꝝ vite munde credat. ſꝫ poſt modicum temporis in tormentis ſentient ſe poſitos: Sed forte quis veritatis lumine cecus mirabiẜ. ad quē ego ſi ex hoc me interrogaret reſponderē nōne. vnico credimus damnari hoīem mortali peccato. ſꝫ ſi hoc inquit ita eſt. vix ſaluabiẜ vnus de centū milibus ſꝫ q̇d diues. et mortalis fame aura paſtus aliud eſt q̄ꝫ quoddam oīm peccatoꝝ vas putridū. vbi ſupbia eſt. vbi luxuria: vbi auaricia. nōne in diuitibus nobilibus potentibus. nōne ⁊ latrones ſūt q̄ pauperū mercedē violenter depredāt ⁊ eos deprimūt atꝗ necant. qui ex vbertate domus dn̄i diuitias vt pauperibus neceſſaria ordinarēt receperūt. Certe ſupfluitatē veſtimentoꝝ ſupfluitati ruine addunt de pauperibus frigore ⁊ nuditate morientibus nō curantes palacia ⁊ magna erigūt edificia. vt humanis oculis cōtemplentur. ⁊ pauperes in plateis moriantur incōmodis cōuiuia aliīs frequēter preparāt diuitibus. vt ferculis delicatiſſimis ſui vētris repleāt ingluuiē. quibus paupes fame pereunt. quid aliud eſt q̄ꝫ peccata vita coꝝ. ſi venter repletus eſt tanta ciboꝝ copia. nōne adeſt ad fores luxuria. quid ergo amplius loquar. oīm em̄ mortaliū lingua deficeret. vt peccata (que faciāt) intimaret nec deum niſi ſomniando cognoſcunt. nec ſe vt puto morituros arbitrantur. ille em̄ facile in peccatis labitur. qui ſe moriturū non cogitat ⁊ deū ſibi fore iudicē ignorat. vere nimis eſt imbecillis ⁊ miſer cui horum nō eſt memoria. ſi cuncta diabolica temptamenta nō facile vilipendit. idcirco vere dicam. ſi deū ſuū iudicem vere agnoſcerēt. ⁊ ſi ſe mori crederēt nō peccarēt ſaltem tā ſecure. Cur hi miſerrimi ad eccleſiam pꝑerāt. vt diuinis interſunt miſteriīs an vt cōtemplenẜ mulieꝝ valorem. hec ſua meditatio. hec predicatio. hec dei cogitatio. ſic diuinā pcuntantur legē. vt pecuniā terras ⁊ mare pagrantes crebris vigiliīs ⁊ meditationibus ſibi a filiīs ſuis ⁊ diuitias cōgregent certantes. veſtimēta ſua in ſocietate mira artificiī varietate frequēter mutent. Qui et ludos. haſtiludia. choreas. prouocationes: ebrietates magna cōuiuia. delicata fercula ſuis alternatim exhibeant ſodalibus mulieres ad ſuam voluptatem explendam

ſufficienter habeant. Sed vere miſeri quod facitis agnoſcitis. corpus ante tempus deſtruitis ⁊ animā interficitis. Unde infirmitates ⁊ mors tam intempeſtiua. niſi ex nimia ciborum copia ⁊ frequenti mulierum vſu deum deludere creditis. certe deluditis voſmetipſos. pro corpore obliuiſcimini animam. ⁊ ecce corpus cum anima ante tempus deſtruitis ⁊ ideo gaudere iocundamini ⁊ letamini in hoc breuiſſimo temporis ſpacio ꝙ habetis vt poſtmodum cum dyabolo ſine fine temporis lugeatis. Quid facitis ne differatis frequentiſſime veſtimenta permutatis ne forte diſpereat nobilitas. ne ſunt qui vos excedant vt in inferno verecundiam recipiatis ⁊ cōfuſionem vbi cōuiuia. vbi delicata fercula. vbi vina preciosa ⁊ mixta aromaticis vel pipere. epulemini ⁊ inebriimini. non eñ poſt mortem amplius hoc facietis. ſed cum diuite qui quotidie epulabatur ſplendide in gehenna guttam aque minimam peroptabitis nec habere poteritis. ſeminate in corruptione ⁊ de corruptione colligetis in die iudicij cum vobis dicetur. Ite maledicti in ignem eternum qui paratus eſt dyabolo ⁊ angelis eius. Heu cor lapideum ſi illū diem expectas. diē terribilem ⁊ horribilem: in quo non ſolum de luxurijs. veſtibus. ebrietatibus. ⁊ cōmeſſationibus ⁊ de tempore amiſſo quo vixiſti. ſꝫ etiam oportebit de qualibet locutione vana reddere rationem. Cur non emendatis. cur moraris miſer de die in diem cōuerti ad dominum. cur te iam malorum non penitet. ecce mors ꝓperat vt te cōterat die nocteqꝫ currēs. ecce dyabolus iam ꝓperat vt te recipiat. ecce diuitie tue tibi deficient. ecce vermes corpus quod tanta nutris diligentia expectant vt illud rodant quouſqꝫ cōiunctum anime cū illa pariter penas habeat infinitas: Quid errando ꝑ huius vitā ſeculi in vanitatibus petis ſolatia diuitias gloriam ⁊c. tibi placita non inuenies hic. quia hic nō ſūt. ſꝫ ſi vera queris gaudia. ad illam celeſtē gloriam q̄ꝫ totius ꝓpera. certe illa gaudia vera ſunt. que oculus non vidit nec auris audiuit. nec in cor hominis aſcēdit. dimitte queſo caduca ⁊ momentanea vt habere valeas ꝑpetua et eterna. Sꝫ quid eis qui nec timore nec dei amore nec mortis nec tormentorū ſubſequentiū timore a peccatis ceſſant. ſed dolent. ſcꝫ vt optant prauā non poſſunt ducere vitā. Ue ve miſeri qui hic ridetis. quia plangetis. ve qui iſta optatis tꝑalia

257

gaudia.qꝛ vobis inuitis ſuſtinebitis toꝛmenta infernalia. Ecce
vobis reſtat modicum tempoꝛis implete menſuram veſtrarum
miſeriaꝝ ſeu maliciaꝝ. vt veniat ſuꝑ vos omnis indignatio di
uina. fruamini hoc in paruo tempoꝛe iocis ⁊ ebꝛietatibus pꝛe
lijs cõtentionibus choꝛeis et ꝓuocationibus. nec vacuũ pꝛete
rite tempus ꝑmittatis. quid moꝛiamini dum viuitis cõgregate
filijs veſtris honoꝛes diuitias ⁊ potentias. veſtram augmenta
te nobilitatẽ ⁊ famam. vt filij veſtri poſſint (que feciſtis) explere.
quãto cum illis in inferno amplioꝛa patiamini toꝛmẽta. Sed
foꝛte quis diceret benignus eſt deus ⁊ miſericoꝛs qui omnem
peccatoꝛem ad ſe redeuntem recipit et ei indulget. Uerum hoc
quidem eſſe fateoꝛ ꝙ benignioꝛ eſt dñs q̃ʒ creditur et vnicuiqʒ
parcit ad ſe cum decet redeunti. nõne benigniſſimus eſt dñs.
qui tantas iniurias tollerat a peccatoꝛibus dans eis tꝑis ſpa
cium vt emendentur. ſʒ hoc noueris. qꝛ ſicut benignus eſt tole
rando: ita iuſtus eſt puniendo. Sed quis iterum dicet ꝙ licet
vir qui toto tꝑe vixerit minime bene fecit: in moꝛtis tamẽ arti
culo accepta penitentia a deo veniam obtinebit. Heu q̃ʒ vana
ſuſpiratio. ⁊ falſa meditatio. vix de centum milibus hoīm (quo
rum mala fuerit vita) merebitur indulgentiã habere vnus vir
totus in peccato genitus ⁊ enutritus qui non ſm deum vixit.
nec cognouit nec de eo audire voluit nec peccare agnouit nec
q̇d penitentia ſit niſi foꝛte doꝛmiendo nouit. totus adhuc ſecu
laribus innodatus negocijs quẽ anguſtia pꝛemit filioꝝ quos
deſerit quẽ infirmitas cõterit. quem doloꝛ diuitiaꝝ et honoꝝ
tꝑalium cõcutit. cũ eis non poſſe amplius frui ſe cernit aliquã
a deo accipiet penitentiã. quã non acciperit ſi adhuc ſanari ſe
crederet. certe cõcludam qui dum ſanus eſt deũ offendere non
foꝛmidat, in moꝛte nõ merebitur diuinã obtinere indulgentiã.
que namqʒ eſt penitentia quã ſolam quis accipit qui ſe viuere
amplius nõ poſſe cernit: qui ſi ex infirmitate cõualeſceret peioꝛ
q̃ʒ pꝛius fieret. ſcio em̄ modicos pecunioſoꝝ in moꝛtis articu
lo accepta penitẽtia cõualuiſſe coꝛꝑe ⁊ peioꝛaſſe vita hoc teneo.
hoc iterum puto. hoc multiplici experientia didici ꝙ eius non
eſt bonus finis cuius ſꝑ mala fuit vita. qui peccata non timuit.
ſʒ mundi vanitatibus ſemꝑ vixit. hec omnia Hiero. Pro his
omnibus dilectiſſime mi ſi recte ſapis ſi tecum lumen oculoꝝ

eſt. cōtenne ⁊ relinque hec omnia. ſcʒ caducas mundi diuitias ⁊ falſam eius gloriam ꝓpter eum qui eſt ſuꝑ oia. et quid prodeſt homini. ſi lucretur vniuerſum mundum. anime vero ſue detrimentū patiatur. Scito oēm honorē huius ſeculi eſſe impedimentū gratie. ⁊ quod deterius eſt peremtorium ſalutis eterne. quē em̄ legimus a ſecularibus delicijs ad eternas delicias demigraſſe. O ꝙ̄ fallax et vana eſt gloria quā homines ab inuicē petunt ⁊ accipiunt ⁊ gloriā (que a ſolo deo eſt) non querunt. homo ſi alijs preferri ſe petit. nōne collega eſt eius qui dixit. Ponam ſedem meā in aquilone ⁊ ſimilis ero altiſſimo. ſed quiuis aſcendit cathedram eiuſdē timeat precipiciū et ruinā. Et inquit Auguſtinus. O ꝙ̄ felix ꝙ̄ beatus qui ſolo deſiderio eternitatis inardeſcit. qui nec ꝓſperitate at tollitur. nec aduerſitate quaſſatur. ⁊ dum nihil habet in hoc mundo quin diligat. nil eſt in mundo quod ꝑtimeſcat. ⁊ gloria huius mundi nihil aliud eſt ꝙ̄ quedā vana aurium inflatio. O ergo quātum excecatus es ſi huius ſeculi gloriā queris. Nā vt ait Anſelmus. Non poteſt homo eſſe in honore ſine labore. in prelatione ſine turbatione in ſublimitate ſine vanitate. Unde chariſſime ſi prudenter periculum tuum (quod de tꝑali mūdi honore incurris) aduerteres proculdubio a ſeculi vanitatibus te cohiberes.

¶De morte ſemꝑ timenda et vbiqʒ expectāda. Capitulū vi.

Emoreſto quoniam mors non tardet. Scribitur em̄ ꝙ multa bona conferat homini meditatio ⁊ memoria mortis qḋ in multis ſacre ſcripture locis declaratur. Unī Eccleſiaſti primo dicit. Memorare nouiſſima ⁊ in eternū non peccabis. ibi Bernar. ita ait. Summa felicitas eſt meditatio mortis aſſidua: hanc homo ſecū vbiqʒ portet ⁊ in eternū nō peccabit. Et ait Auguſtinus. Nihil em̄ ſic reuocat a peccatis ſicut freq̄uēs meditatio mortis hec eſt em̄ illa que facit hominē humiliare ſe omnia cōtemnere ⁊ penitentiam agere ſiue acceptare. et Hiero. Facile cōtemnit omnia qui ſe ſemꝑ cogitat moriturū. nam cōcupiſcentia oculoꝝ cōtemnitur. qn̄ quis cogitat ſe tam breuiter omnia relicturū. cōcupiſcentia carnis qn̄ quis conſiderat ꝙ corpus ſuum ꝓprium quaſi in inſtanti erit cibus vermiū. ſuꝑbia vite dum hoc q̄s corde cogitat ꝙ ille (qui vult modo eſſe ſuꝑ alios) ponetur infra terram ſubtus pedes

omnium. vtinam attenderent omnes reges et principes diui
tijs habundantes in hoc mundo qũo a tam amplis palacijs
ſunt deferendi ad ſepulchrum tam ſtrictum et a palacijs tam
luminoſis ⁊ fulgidis ad ſepulchrũ tam horridũ ⁊ obſcurum et
a palacijs pictis floribus et imaginibus ornatis ad ſepulchrũ
tam fetidũ ⁊ a palacijs ſic rebus oibus refertis ad ſepulchrum
tam indigẽs ⁊ egenũ. ⁊ a palacijs filijs ⁊ famulis ordinatis ad
ſepulchrũ ſic vacuũ ⁊ ſic filijs ⁊ famulis derelictũ. O vbi ẽ illa
ꝑterita pompa. vbi preterita glã. vbi famuloꝝ ſequẽtium turba
vbi veſtimenta illa tam fulgida. vbi cultura. nam pauloante vi
uebat in delicijs in palacio. ꝗ totus manducaꝫ a vermibus in
ſepulchro. et Inno. Hec fratres attendite. Ecce qui pauloante
ĩn delicijs ⁊ diues reſidebat in domo. ecce ꝙ paupꝫ iacet in tu
mulo. ⁊ qui glõſus incedebat in aula. ecce ꝙ deformis ⁊ deſpec
tus iacet in tumba. ⁊ qui veſcebaꝫ delicijs in cenaculo. cõſumi
tur vermibus in ſepulchro. De hac etiam memoria mortis ſic
ſcribit Petrus damianus ad quandã comitiſſam. Penſandũ
ſepe eſt cum iam peccatrix anime vinculo incipit carnis abſolui
ꝙ amaro timore cõcutitur. quãtis mordacis conſcientie ſtimu
lis laceraꝫ recolit vetita que cõmiſit. vidit mandata que negli
genter implere cõtempſit. dolet indulta penitentie tꝑa ſeſe ina
niter ꝑcepiſſe. plorat immobilẽ diſtricte vltionis articulũ ineuĩ
tabiliter inminere ſatagit. exire cõpelliter. repare vult tꝑa ꝑdita
ſꝫ non audietur. poſt terga reſpiciẽs totiens tranſacte vite cur
ſum velut vnũ breuiſſimi itinerꝭ deputat paſſum añ ſe oculos
dirigit ⁊ infinite ꝑhennitatis ſpacia deprehẽdit. Plorat itaqꝫ
ꝙ in tã breui ſpacio tꝑis acquirere potuit oĩm leticiã ſanctoꝝ.
deflet etiã ſe ꝓpter tam breuis illecebre voluptatẽ incurabilẽ ꝑ
petue ſuauitatis amiſiſſe dulcedinẽ. erubeſcit. quia ꝓpter carnẽ
que vermibus erit obnoxia. animã neglexit que choris angeli
cis eſſet deferenda. iam radios mentis attollit. ⁊ cum diuitias
immortaliũ cõtemplatur. eaſqꝫ ꝓpter huius vite inopiam ſe per
didiſſe confunditur. Cumqꝫ ſub ſe reflectit oculos ad huius
mundi vallam terreqꝫ caliginẽ ſup ſe vero miratur eterne lumi
nis claritatem. liquido deprehendit. qꝛ nox erat ⁊ tenebre quod
in hoc mũdo amauit. in terra oculi cõtabeſcunt ⁊ vertuntur in
capite. pectus palpitat. paucũ guttur anhelat. paulatim dentes

nigreſcunt. palleſcūt ora. membra cuncta rigeſcunt. vene rum
puntur in corde. cor ſcinditur in dolore. dum hec itaqꝫ ⁊ hmōi
tanq̄ꝫ vicina morti precedētia famulantur officia aſſunt omnia
geſta ſimul ⁊ verba. ⁊ etiā ipſe cogitationes deſunt. que omnia
amarū aduerſus auctorem reddunt teſtimoniū coaceruantur
cuncta ante reſpiciētis oculos. ⁊ qui cōſpicere refugit coactus
et inuitus attendit. Adeſt preterea huic horrenda demonū tur
ba. illic virtus angelica. in illo qui medius eſt liquide deprehen
dit cui ꝑtinentie ipſa poſſeſſio iudicetur. nam ſi in ea pietatis
inueniuntur inſignia viſitationis angelice blandicijs delinitur
atqꝫ armonice ⁊ melodicene exeat ꝓuocatur. quod em̄ ſiniſtre
ꝑti meritorum nigredo ⁊ fetiditatis ſqualor adiudicet intolera
bili mox terrora concutitur repentini impetus violentia ꝑtur
batur. precipitaꝛ inuaditur ac de miſero carnis argaſculo vio
lenter exire cōpellitur. tūc anima vadit ad labia. et interroget
labia q̇d vis aīa. reſpondet aīa ⁊ dicet. exire me oportet. dicunt
ei non ꝑ nos intraſti nec ꝑ nos exies. vadit ad aures ſimiliter ⁊
ad nares q̄ reſpondēt ſicut labia. tandē venit ad oculos. ꝑ quos
exit. qꝛ ꝑ ip̄os intrauit. poſtea reſidet ſupra verticē capitꝫ ⁊ circū
ſpiciēs huc et illuc. accipit magnā triſticiā ſi ē damnāda. dicēs
ad ſeipſam. o tu maledicta aīa excōmunicati latronis furꝫ adul
teri fornicatoris ꝑiuri feneratoris. qn̄ ſic circūſpicit illa infelix
aīa. videt veſtē ſuam quā habuit in fonte baptiſmatis candidā
et immaculatā nigriorē pice ⁊ coruo: tūc miſerabiliter ſuſpirat
dicens cū horribili fletu ⁊ clamore. heu heu q̇s mutauit veſtem
meā. nōne veſtis mea cādidior erat niue ⁊ mō immūdiorē pice
et nigrior coruo. tunc ei apparet dyabolus ille qui eā ſeduxit et
quē ipſa ſecuta ē in hoc mūdo. angelus: ſathanas dicēs ei. No
li mirari aīa mea ego ſum qui ꝓparaui tibi hāc veſtē. ſꝫ tu nō ſo
la es tali veſte. ſꝫ maior ꝑs mūdi: tūc dicit aīa q̇s es tu. dyabo
lus rn̄det. nōne ego iā dixi. qꝛ ego ſum q̇ ꝓparaui tibi has veſtes
et vitā meā oſtēdi tibi. mihi quoqꝫ in oībus obediuiſti ⁊ credi
diſti ⁊ laboraſti mecū. ⁊ omne cōſilium meū feciſti. ⁊ ideo habi
tabis mecū in regno. vbi triſticia ſine leticia vbi fames ſine ci
bo. vbi ſitis ſine potu: vbi tenebre ſine luce vbi fetor ſine bono
odore. vbi dolor ſine ſolatio. vbi planctus ſine remedio. vbi fle
tus ſine interuallo. vbi clamor ſine ſilentio. vbi vllulatus ſine

modulantia.vbi ignis inextinguibilis ſine refrigerio. vbi ven
tus validus ſine trãquillitate vbi frigus ſine medio.vbi calor
ſine termino.vbi omne malũ ſine omni bono. O amica ſurge
veni mecũ.ecce angeli inferi veniunt obuiã tibi.⁊ cantabunt ti
bi carmẽ doloris ⁊ triſticie cantum amaꝝ valde. Tunc etiã ap
parebit ei angelus dei cui ipſa fuit cõmiſſa a deo ⁊ dicet:Bea
ti qui vitant hanc in mundo veſtem turpiſſimam.O q̃ꝫ infelix
es amica dyaboli ⁊ maledicta creatura que a deo omnipoten
ti es maledicta.tecum fui et non vidiſti me.docui te ⁊ noluiſti
intelligere me.conſului tibi ⁊ noluiſti audire me.Vade ergo in
manus demonũ et vade in locum tormentoꝝ.qui preparatus
eſt tibi.nam ex operibus tuis iudicaris.Extunc vero quis ex
plicare valeat q̃ꝫ amare iniquoꝝ ſpirituũ acies inſidijs lateant
qui frementes cũ infernalibus telis inſtructi tunc inſurgunt.a
quibus infelix anima ad eterna ſupplicia cum amaritudine pro
trahit.et deriſorie improperantibus peccata ſua ⁊ dicentibus.
O q̃ꝫ ſupbiſti hucuſqꝫ.o q̃ꝫ ſplẽdide epulata eſt.o q̃ꝫ curioſe veſti
ta fuiſti.o q̃ꝫ fortis fuiſti.dic nobis cur nõ modo epularis.cur
non varie veſtiris:cur nõ habes curam de diuitijs tuis.cur nõ
modo conſolaris cũ vxore tua.cum filijs et filiabus et amicis.
cur non loqueris eis.Anima vero miſera corpori ſuo maledi
cet.ita dicens:O templũ dyaboli oꝑa tua polluerũt me.o ma
ledicta terra. o habitatio ſathane ſurge cito ⁊ veni mecũ vt vi
deas loca tormentoꝝ que ſtꝫ mihi p̄parata ꝓpter te.in quibus
ego ero vſqꝫ in diem iudicij.tu vero eris extunc in eadem dam
natione in eternum. Maledicti ſtꝫ oculi tui qui noluerunt vi
dere lumẽ veritatis et viam iuſticie dei.maledicte ſtꝫ aures tue
que noluerũt audire ꝟba eterne vite.maledicte ſunt nares tue
que noluerũt ſanctaꝝ virtutũ admittere ſermones. maledicta
ſtꝫ labia et lingua tua.quia non guſtauerunt eterna patrie gau
dia.⁊ qui non aperuerunt hoſtiam laudis ad laudem ſui crea
toris. maledicte ſtꝫ manus tue quia ꝑ eas non ſtꝫ porrecte pau
peribus elemoſine. maledicta ſtꝫ tuoꝝ precordia.quia eructa
uerunt peſſima cõſilia.maledicti ſtꝫ pedes tui qui eccleſie xp̄i nõ
viſitauerũt limina maledicta ſtꝫ membra tua omnia.quia celoꝝ
non emerũt gaudia maledicta ſunt oꝑa tua omnia.qꝛ adepta
ſtꝫ eterna ſupplicia.Ecce cariſſime de quãto periculo te potes

liberare de quãto magno timore eripere ſi modo ſemꝑ timora tus fueris ⁊ de morte ſuſpectus.ſtude nunc taliter viuere vt in hora mortis valeas potius gaudere ꝙ̃ timere.diſce nunc mori mũdo vt tunc incipias viuere cũ xp̃o.diſce nunc oĩa cõtemne re vt tũc poſſis libere cum xp̃o ad gloriã feſtinare.caſtiga nunc corpus tuũ ꝑ penitentiã vt tunc habeas certã cõfidentiã.O ꝙ̃ felix ꝙ̃ prudens qui talis nũc eſſe nititur in vita qualis optat inueniri in morte Eye eya quicq̃d potes facias qꝛ neſcis qñ mo rieris.neſcis etiã quid tibi poſt mortem ſequatur noli cõfidere ſuꝑ amicos et ꝓximos.quia citius obliuiſcent̃ tui ꝙ̃ eſtimas. ſi non es ſollicitus pro teipſo modo. q̃s erit ſollicitus in futu ro.melius eſt nunc tempeſtiue prouidere ⁊ aliq̃d boni premitte re ꝙ̃ ſuꝑ alioꝝ auxilio ſperare dum tempus habes cõgrega di uitias immortales elemoſinaꝝ largitione.fac nũc amicos tibi venerandos dei ſanctos ⁊ cum bñfeceris in hac vita recipient te in eterna habitacula.Unde Grego. Curandũ nobis eſt cũ magnis quotidie fletibus ⁊ cogitandum ꝙ̃ ſeuus ſua in nobis oꝑa requiret in die noſtri exitus princeps huius mundi dum veniet.et Bernar.Quis erit pauor ille omnia mea cũ dimiſſis omnibus quoꝝ eſt tibi tam iocũda pñtia ꝙ̃ gratus aſpectus ſola penitus incognitam regionem ingredieris.⁊ occurſantia tibi cateruatim irruere cornuta illa monſtra videbis.q̃s in die tante neceſſitatis occurret:quis tenebitur a rugientibus p̃pa ratis ad eſcã.quis cõſolabitur.quis deducet.ſ; occurrent vtiq; animabus iuſtorum angeli ſancti demones arcendo ne illas exeuntes impediant.ac ipſas cũ gaudio in celo deferendo.Uñ de animaꝝ iniquarum tranſitu dicit Bernardus.ꝙ illis hor ror in exitu in tranſitu pudor ⁊ in conſpectu glorie magni dei cõfuſio.Uñ in pſal.Mors peccatoꝝ peſſima.mala in amiſſio ne mundi. perior in corporis ⁊ anime ſeparatione. peſſima in vermis cõpunctione ⁊ ignis cõcrematione.⁊ quod omniũ peſſi mũ eſt in diuine cõtemplationis ſeparatione.Conſidera ergo chariſſime frater ꝙ mors non põt declinari.hora mortis non poteſt inueſtigari.tempus a deo preordinatum non poteſt mu tari cum vita ſecura optatur ⁊ cũ deuotione acceptatur. Bo na ſiquidem eſt mors iuſti.ꝓpter requiem .melior ꝓpter nouita tem.optima ꝓpter ſecuritatem)

255

¶ De gaudijs paradiſi et penis inferni que notare debet omnis peccator. Capitulum vij.

Culus nõ vidit nec auris audiuit nec in cor hominis aſcendit que preparauit dominus his qui diligũt eum primo ad Chorintz.ij. O anima peccatrix ꝛ miſera vt tibi iam vileſcant omnia que ſunt in terris. attende diligenter que ꝛ quãta ſint que preparantur electis dei in celis. Vñ ſciendum eſt ꝙ tot ꝛ tanta ſunt in celis gaudia ꝙ omnes ariſmetrici non poſſunt numeris euacuare vel calculare. omnes geometrici non poſſunt eadem menſurare. omnes grãmatici dyaletici ac rethorici nõ poſſunt ea ipſa ſermonibus explicare. quia oculus nõ vidit. nec auris audiuit. nec in cor hominis aſcẽdit. ꝛc. Gaudebunt quippe omnes ſancti ſupra ſe de dei viſione. infra ſe de celi et aliaꝝ creaturaꝝ ſpiritualium pulchritudine intra ſe de corporis glorificatione. iuxta ſe de angeloꝝ ꝛ hominum aſſociatione. Anſelmus quippe ponit ſeptem dona anime que iuſti habebunt in celeſtis patrie beatitudine. Et primo ponit bona corporis que ſunt pulchritudo. velocitas. fortitudo. libertas. ſanitas. voluptas. ꝛ eternitas iuſtorum. dicit ergo in illa vita iuſtorũ pulchritudo ſolis pulchritudine ſeptipliciter q̃ꝫ modo ſit ſpecioſior adequabitur. quod teſtatur ſcriptura dicens. Fulgebunt iuſti ſicut ſol in regno patris eoꝝ. Velocitas tanta eoſdem comitabitur vt ipſis angelis dei eque ſimiles ſint: qui a celis ad terras ꝛ a terris in celum digito citius dilabũt: huius quoqꝫ velocitatis exemplum in radio ſolis ſolet intueri. qui ſtatim orto iam ſole in plaga orientali ꝑtingit vltimum plage occidentalis vt in hoc ſpem habeamus non eſſe impoſſibile quod de noſtra dicimus velocitate futura cum in rebus animatis ſoleat eſſe maior velocitas q̃ꝫ in inanimatis a fortitudine ſeu viribus preualebant quicunqꝫ ſcilicet meruerint ſuꝑnis ciuibus ſociari. intantum vt nullatenus illis obſiſtere quicunqꝫ valeat vel ſi mouendo vel euertendo voluerint ꝙ a ſuo ſtatu quomodocunqꝫ diuertere non ilico cedat. nec in eo quod dicimus maiori conatu laborabunt q̃ꝫ nos modo in motu oculorum noſtrorum. ne queſo excedat anime quam adipiſcitur angelorum ſimilitudo quatenus ſi hoc cui his que dicturi ſumus aliud exemplum non occurrit ipſa occurrat atqꝫ in quibus an

gelis valere conſtiterit: etiam in nos valere probet et aſſerat. Quicunqʒ ergo fuerint angeloꝝ ſimilitudinem aſſecuti. eorum qʒ ſecuritatem ꝛ libertatē neceſſario aſſequantur. itaqʒ ſicut angelis nihil obſiſtit. nec aliquid eos impedire vel conſtringere poteſt. quin pro velle ſuo cuncta liberrime penetrēt. ita nō erit obſtaculum vnum quod nos retardet. nec clauſura que nos detineat. nec elementum quod nos velle parum obſiſtat. De ſanitate quid melius poterit qʒ q̄ preſtabunt. ſalus inquā iuſtoꝝ a domino quibus āt fuerit vera ſalus que ſubire poterit infirmitas. credere et incunctanter aſſerere licet ſanitatē vite future ita ingenuā et incōmutabilē ac immobilē fore: vt ineffabili quadā atqʒ ſenſibili ſuauitatis dulcedine totū hominē repleat. et omne quod alicuius viciſſitudinis mutabilitatis aut leſionis ſuſpitionem pretendere queat: procul arceat atqʒ repellat. In illa futura vita ineſtimabilis quedam voluptas bonos inebriat ꝛ dulcedine ſui totos eos ineſtimabili exundantia ſatiabit qua totos oculos aures nares os manus pedes guttur cor iecur pulmo oſſa medulle extra etiā ipſa ꝛ cuncta ſigillatim ſingula queqʒ membra eoꝝ in cōmuni tam eſtimabili ꝛ innumerabili delectionis ꝛ dulcedinis ſenſu replebuntur vt vere totus homo torrēte voluptatis dei potetur ac vbertate domus dei inebrietur. qui ergo bona hec fuerit adeptus non intelligo ad quid pro incōmodo ſui vlterius porrigatur affectus. Septimo aderunt eis quod cunctos appetere dicimus diuturnitas vite. ſed iſta que ꝑhennitas dicitur illis deerit minime. Quia iuſti in eternū viuent. Sunt etiam alia quedam his que digeſſimus adijcienda que non minus amantur. ſʒ ad animā ſicut illa ad corpus referuntur que nihilominus in numero ſeptenario cōſtituta nō modicū placent menti que ipſoꝝ ſapore fuerit imbuta. Sunt aūt hec. amicicia: ſapiētia. cōcordia. poteſtas honor. ſecuritas. et gaudium. Sapientia ergo tanta in futura vita bonis erit vt eorū que ſcire voluerint nihil ſit quod ignorent. ſcient em̄ cuncta que ſcienda ſunt. ſciet enim deus tam preterita qʒ futura tāqʒ preſentia. Ibi a ſingulis oēs ab oībus ſinguli cognoſcuntur. nec quenqʒ illoꝝ latebit omnino qua patria qua gente qua ſtirpe quiuis editus fuerit. vel q̄d in vita fecerit. Amicicia tantū ſinguloꝝ intima gratia ſingulos ſuo feruore implebit.

vt cuiuſqꝫ amor quãtuſcũqꝫ ſufficiat cuiqꝫ.preſertim cũ omnes
ſint vnum corpus xp̄i.et xp̄us qui eſt pax ipſa omniũ ſit caput
nec minori affectu cõpleantur q̄ꝫ membra vnius corporis ſibi
inuicem copulantur.amabis ergo omnes vt ipſum. amaberis
ab omnibus vt ipſi a ſe putas amari habundans eris in dilec
tione. qũo hoc tibi fuit in poſſeſſione.attamen ipſe tranſi ꝛ cõ
templari eum ꝑ que hec tibi oĩa prouenire percipies qꝛ pluſq̄ꝫ
teipſum ineffabili quadam ſuauitate ipſum amabis ſic itaqꝫ tã
ta erit cõcordia vt in nullo ſenties aliquẽ diſcrepare ab eo qđ
te cõſtiterit velle.corpus vnum erimus:anima vna erimus.ſpon
ſa xp̄i erimus.quicunqꝫ erimus ibi. Non ergo maior diſcordia
inter nos erit q̄ꝫ nunc inter vnius corporis membra. Uerum
ſicut vides in motu oculorum ꝙ illic quo vnus vertitur mox
alius ſequitur.ita quocunqꝫ velle tuum cõuerteris.velle omni
um ſine diſcrepatione tibi ilico preſto habebis.quid dixi omni
um ipſa voluntas dei non deerit tua diuerſa.ſed ſicut tu:quod
ille.ita ille in cunctis quod tu. caput nãqꝫ quomodo a ſuo cor
pore diſcreparet. cum itaqꝫ deum ꝛ omnes voluntati tue con
cordes habueris profecto nil voles quod non poſſis.omnipo
tens ergo erit voluntati tue qm̄ ipſum omnipotentẽ habebis
in omnibus cõcordantem voluntati tue.itaqꝫ cum hec tibi tan
ta poteſtas affuerit honor dicẽs poteſtati minime deerit dum
igitur poſſeſſione bonorum(que digeſſimus)felix fueris:nõne
ſufficiens tibi videberis maxime inquiens. Itaqꝫ cum ipſa vi
ta perpetuo duret in vita illa. ꝛ hec omnia tibi habenti ſecuri
tas illa amplius non perpendi certa arriſerit.obſecro quis eſti
mas tibi erit. Securus ergo tantorum bonoꝝ perpetuo eris
nec alicuius tibi aduerſarij violentum in curſum timebis. põt
nec ergo illius gaudij modus a quocũqꝫ homine penetrari cũ
vltra mille milia ꝛ decies milies centena milia innumerabiles
ibi ſint.ꝛ omnes eadem beatitudine perfruantur nec vllus eoꝝ
ſit qui non tm̄ de bonis alterius gaudet q̄ꝫ de ſuo. Preterea
videntes ip̄m deum quẽ ipſi ſupra ſe amabũt ipſos amantẽ et
intelligentẽ mirabiliter pluſq̄ꝫ ſemetipſos illos amantẽ in gl'a
eius mira ꝛ ineffabili exultatione exultabũt.cum iuſti ergo fue
rint tanta felicitati beati reſtat vt iniuſti ꝑ contrariũ ſint ineſti
mabili quadam infelicitate miſeri:ſicut em̄ iuſtos miſericordia

pulchritudo. velocitas. fortitudo. libertas. ſanitas. voluptas.
alacres et iubilantes facit. ita et iniuſtos ineſtimabilis feditas
tarditas. imbecillitas. fremitus. languor atqꝫ dolor mentis red
det eos eiulantes. Sane diuturnitatē vite (quā iuſti pro vouen
dis bonis ſumoꝑe cōplectentur) iniuſti pro interminabili pena
torquebuntur qm̄ inerit illis qui ſummo odio execrabuntur.
De ſapientia vero quid dicam. quia ſicut iuſtis erit in gaudiū
et honorem. ita ꝛ iniuſtis quicquid ſcient erit in merorē et cōfu
ſionē. amicicia aūt qua inuicē pij ſummo iocunditate copulant̄.
ſi qua in impijs erit in tormentis illis erit: quo em̄ magis qui
qꝫ amabunt eo magis in eoꝝ pena dolebūt. diſcordiam habe
bunt cū omni creatura. ꝛ omnis creatura diſcordabit cū illis.
hinc ergo pro poteſtate bonoꝝ tanta impotentia erit ꝛ eos ſe
quetur omnino nihil eoꝝ que voluerint poſſint. et quicq̄d ha
buerint nolint. Igitur pro honore ſanctoꝝ obtinebunt ꝑhen
ne obprobrium. ꝛ hoc ſine fine claudetur vnde ſicut amici dei
ſecuri erūt ſe nunq̄ꝫ amiſſuros bona ſua. ita et iſti inimici dei
omnino deſperabunt ſe amplius iam ꝑdituros hec mala. pro
eterno ergo ꝛ ineffabili gaudio bonoꝝ hereditabūt incogitabi
lem triſticiā omnes qui pro inplenitudine creati tranſituri ſūt
in ſocietatē demonū. hec Anſelmus. In illa ergo futura beati
tudine (vt dicit Auguſtinus) Deus omnes ſenſus beatoꝝ ſpi
rituali ꝛ ineffabili delectatione reficiet. cum ipſe omniū ſenſuū
ſit obiectū futurū. erit namqꝫ deus ſpeculū viſui. citara auditui
mel guſtui balſamum olfactui. flos tactui quia ꝓpterea homo
factus eſt vt totum hoīem in ſe beatificaret vt ſenſus interior in
cōtemplatione humanitatis ꝛ breuiter ſm̄ Augu. et Grego. tā
ta eſt ibi pulcritudo iuſticie. tanta iocunditas lucis eterne: vt
etiā ſi non liceret in ea amplius viuere ſeu manere quātum vni
us diei mora eſt ꝓpter hoc enumerabiles huius vite dies pleni
delicijs et circūfluentia tꝑalium bonoꝝ merito recteqꝫ cōtem
nerentur. non em̄ falſo affectu dictū eſt. ꝙ melior eſt dies vna
in atrijs tuis ſuꝑ milia. Bernar. Quis in hac vita penſare p̄t
quanta ſit illa felicitas beatoꝝ videre deū viuere cum deo eſſe
qui eſt ſummū bonum: et vbi eſt ſummū bonum ibi eſt ſumma
felicitas iocunditas vera libertas ꝑfecta charitas. eterna ſocie
tas ꝛ ſecuritas eterna. Augu. O gaudium ſuꝑ gaudiū videre

deum.qui fecit eum.qui ſaluauit eum.qui glorificauit eum.vide
re faciē dei ſui quod eſt ſummū bonum. gaudiū angeloꝝ atqꝫ
omniū ſanctoꝝ. Nunquid deus ſcḋm Grego.tam ineſtimabilis
pulchritudinis eſt vt angeli qui ſolē ſeptempliciter ſua vincunt
pulchritudine.iugiter in eum ſatiabiliter deſiderāt proſpicere.
Item Auguſtinus. Nulla inſurget malicia.nulla carnis miſe
ria.nulla iam peccandi voluntas nec delinquēdi poteſtas.ſed
totum exultatio totū leticia.hec poſſidebunt hoīes angelis ſo
ciati.O anima mea iā audiſti quāta ſint iuſtoꝝ gaudia qꝫ grā
dis leticia.quāta ſerenitas.quāta iocunditas ſupne ciuitatis.
O felix iocunditas.O iocunda felicitas ſanctos videre deum
habere in eternū.Sic nos quotidie tormenta pferre.ſic ipſam
gehennam longo tempore tolerare.vt xp̄m in ſua gloria videre
poſſemus.⁊ ſanctis eius ſociari.nōne dignum eſſet pati omne
quod triſte eſt.vt tāte glorie tantiqꝫ boni pticipes haberemur.
Quarpropter anima noſtra a turba terrenorū deſiderioꝝ ſe
ceſſum mentis petamus.et inde a ſecreto cordis illicitaꝝ cogi
tationum tumultus expellentes ſupne patrie in amorē intime
quietis anhelātes.reuertamur ad ciuitatē celeſtē in qua ſcripti
ſumus.⁊ ciues decreti ſumus ergo ciues ſanctoꝝ ⁊ domeſtici
dei:et ſic heredes dei.coheredes aūt xp̄i.vt ad eum cito pueni
re valeamus. Si queramus qūo hoc fieri p̄t vel quibus me
diis vel auxiliis audi res iſta poſita eſt in voluntate facientis
quoniam regnum celoꝝ vim patiatur ⁊ violenti rapiunt illud
non eīm querit aliud precium qꝫ teipſum.illi ergo quātum es te
da ⁊ habebis illud.Quid de turbaꝝ precio xp̄us ſeipſum tra
didit vt acquireret regnū dei patris date illi vt regnum eius
ſit in te ac non regnat peccatum in tuo mortali corpore.ſꝫ ſpi
ritus in acquiſitione vite.O aīa peccatrix ⁊ miſera ſi hec(que
iam dixi de gaudiis ⁊ excellentiis quibus ſancti ⁊ electi dei in
eternū gaudebunt in regno celoꝝ)non te moueant ad prome
rendum p penitentiam ⁊ per opa virtuoſa cum gratia dei reg
num celeſte. timeas ⁊ paueas atqꝫ timendo cōſidera miſerabi
les cōditiones ⁊ penalitates inferni ciuitatꝫ dyaboli.vt timo
re ⁊ pauore reſurgas ⁊ cōuertaris ad dominum deum tuū to
to corde.¶De quibus ſciendum ꝙ ſicut damnatis ſit diuerſi
tas peccatorum.ita erit diuerſitas penarum.vnde Gregorius

Unus quidem ignis gehenne eſt credendus.ſed non vno mo do exurit omnes peccatores.vnuſquiſq; em̄ quãtum exigit cul pa tm̄ ſentiet de pena.ſicut ab eodem igne aliter vritur palea aliter lignum ⁊ aliter ferrum. Jſte ignis taliter inflãmatus eſt et ab ira iudicis ſuccenſus ꝙ nouo incendio nõ indigebit vſq; ad ſempiternum.Job.xxi. Deuorabit eos ignis qui nõ ſuccen detur. De acerbitate huius ignis dicit beatus Sebaſtianus cui angelus ad aurem ſtabat ꝙ iſte ignis ſenſibilis ita ſe habet ad gehennalem ignẽ.ſicut ignis in pariete depictus ad iſtũ ſen ſibilem. Et Jſido.ait. Jn inferno erit aliquid obſcuri luminis quo damnati videri poſſint vt doleant nõ vñ letent.eos(quos reprobi nunc inordinate diligunt)ſecum tunc in tormentis vi debunt.vt penam ꝓprie cõditionis exageret carnalis cognatio autori prepoſita pari ante oculos vltione damnata.Hinc ſolet queri an damnati videant gloriam ſanctoꝝ. Ad qð reſpõdet Gregorius in omel̓.dicens.Credendum eſt ꝙ ante retributio nem extremi iudicij iniuſti quoſdem iuſtos in requie reſpiciunt et eos videntes in gaudio non ſolum de ſupplicio.ſ; etiam de alioꝝ bono cruciantur: iuſti aũt ſemꝑ vidẽt iniuſtos in tormẽ tis vt hinc eoꝝ gaudium creſcat.quia malum cõſpiciunt quod miſericorditer euaſerunt.tantoq; maiores creatori ſuo gratias referunt.quãto vident in alijs qð ipſi perpeti(ſi eſſent relicti) potuiſſent.⁊ vt idem alibi ait. Non fruſtabit beatitudinẽ iuſto rum apta pena reproboꝝ.qm̄ ibi iam cõpaſſio miſerie nõ erit beatorum ⁊ eoꝝ minima leticia non valebit.⁊ ſi em̄ in natura ſue bonitatis miſericordiam habent.iam tunc autoris ſui iuſti cie cõiuncti tanta rectitudine coniungentur vt nulla ad repro bos cõpaſſione moueantur. Et addit proſper ꝙ tunc filiorum parentum ⁊ cõiugum miſeria beatos cõtriſtari videri non pote rit.videbunt autẽ damnati ante iudicij diem beatos.non hoc modo ꝙ gloriam eoꝝ(qualis ſit)agnoſcant.ſed ſolũmodo cog noſcunt eos eſſe in quadam ineſtimabili gloria.ex hoc tamen cruciabuntur ꝓpter inuidiã dolentes de felicitate beatoꝝ qua viſione priuabuntur. Nec tamẽ ex hoc eoꝝ pena minuetur.ſ; augebitur.quia in memoria habebunt gloriam beatoꝝ quã in iudicio vel ante iudiciũ viderunt.et hoc erit eis in tormentum. ſed vlterius affligentur in hoc ꝙ videbunt ſe indignos reputa

ri etiam videre gloriã ſuam quã ſancti vident. Item ſolet que
ri an damnati videant ea que in hoc mundo aguntur. Ad hoc
reſpondet beatus Gregorius in ſcđo li. Moralium ꝑtractans
illud Job nono . Siue nobiles fuerint filij eius ſiue ignobi
les non intelligunt ſi hi (qui adhuc viuentes ſunt mortuoꝝ ani
me quo loco habeantur ignorant. ita in ea cui vita in carne vi
uentium poſt eos qualiter diſponuntur neſciunt: quia vita ſpi
ritus longe eſt a vita carnis. quod de animabus ſanctis ſcien
dum eſt. quia que intus omnipotentis claritatem vident. nullo
modo credendum eſt ꝙ ſint foris aliqua que ignorent. boni er
go vident que fiunt circa eos. mali autẽ non: Et ſi dicas ma
gis diſtat a damnatis gloria iuſtoꝝ q̃ȝ ea que in mundo agun
tur. ſȝ ipſi nõ vident ea que circa nos aguntur · ergo multo mi
nus poſſunt videre gloriam beatoꝝ. Dico ꝙ ea (que hic agun
tur) non ita affligerent damnatos in inferno ſi viderentur ſicut
ſanctoꝝ gloria inſpecta. vnde non ita oſtenduntur damnatis
ea q̃ hic agunt. oſtenduntur aũt eis q̃ triſticiã augere poſſunt.
licet per ſe non videant. Item queritur an damnati vellent in
inferno oẽs alios eſſe damnatos. Ad hoc dico ꝙ ſicut ſanctis
in patria erit ꝑfectiſſima caritas. ita in damnatis erit ꝑfectiſſi
mum odiũ: Unde ſicut ſancti gaudebunt de omnibus bonis.
ita mali de omnibus malis dolebunt. Unde felicitas ſanctoꝝ
ab illis cõſiderata eos maxime affligit. ideo vellent omnes bea
tos eſſe damnatos. tanta eñ eoꝝ erit inuidia ꝙ etiã ꝓpinquo
rum ſuoꝝ glorie inuidebunt cũ ipſi in miſeria ſumma ſint. Et
in hac vita hoc accidat creſcente inuidia. ſed tamẽ minus inui
dẽt ꝓpinquis q̃ȝ alijs. et maior eſt eoꝝ pena ſi omnes ꝓpinqui
damnarentur ⁊ alij ſaluarentur q̃ȝ ꝙ aliquis de ſuis ꝓpinquis
ſaluaretur. Exemplum eſt ꝙ diues petit fratres ſuos a damna
tione eripi. ſciebat eñ ꝙ aliquis eriperetur maluiſſet tamẽ fra
tres ſuos non cum alijs damnari. Et ſcias ꝙ q̃ȝuis ex damna
toꝝ multitudine pena ſinguloꝝ augeatur tantum tamen ſuꝑ
creſcit odium ⁊ inuidia eoꝝ ꝙ magis volunt torqueri cũ mul
tis q̃ȝ cũ vno ſolo. Queri etiam ſolet an mortui maxime dam
nati ſciant vel recordentur eoꝝ que ſciuerunt. Ad hoc dico ꝙ
in damnatis erit cõſideratio eoꝝ que prius ſciuerunt vt cauſa
materialis triſticie. non autẽ vt delectationis cauſa. damnati

cōſiderabunt etiam mala que geſſerunt.ex quibus damnati ſtꝫ.
et bona que amiſerūt.⁊ ex vtroqꝫ torquebuntur.Preterea enī
ſcias ꝙ duplex pena in inferno erit.ſcilicꝫ pena damni.⁊ pena
ſenſus quas tangit xp̄us Matthi ſeptimo capitulo vbi dicit.
Omnis arbor(que non facit fructū)excidetur et in ignē mitte
tur.De pena ſenſus que multiplex eſt dicit Grego.ſuper illud
Mat.viij.Eijcietur in tenebras exteriores.In inferno erit fri
gus inſupabile.ignis inextinguibilis.vermis immortalis.fetor
intolerabilis.tenebre palpabiles flagella cedentium horrida vi
ſio demonum cōfuſio peccatoꝝ et deſperatio omniū bonoꝝ.
Itaqꝫ damnati pleni erunt omnes triſticia ⁊ dolore.Habebūt
enī fletum in oculis.ſtridorem in dentibus.fetorē in naribus.
gemitum in vocibus.terrorē in auribus.vincula in manibus
et pedibus.ignem et ardorem in membris ſuis omnibus.Vn̄
quidā ait.Infernus eſt fouea mortifera penis omnibus ⁊ miſe
rijs referta.ibi vt ſcribitur Iſa.xiij.Vnuſquiſqꝫ ad proximum
ſuū ſtupebit facies cōbuſte vultus eoꝝ.Et Baruth.ij.Nigre
facies eoꝝ a fumo.nam omnes vultus peccatoꝝ redigentur in
in ollam.et habeť Iohel.iij.Item acerbitas penaꝝ infernaliū
poteſt conſiderari ex fletu ⁊ ſtridore dentium.⁊ deſiderio mor
tis ex manducatione linguarum ⁊ blaſphemia creatoris ⁊ ex
alijs his ſimilibus que omnia ſunt ventura ibidem.vt patꝫ ex
varijs locis ſcripturaꝝ.Vn̄ Apocal.xix.Comederūt linguas
ſuas pre nimio dolore ⁊ blaſphamerunt deum celi pre dolori
bus ⁊ vulneribus ſuis.tanta erit acerbitas penarum ꝙ pecca
tores vita(quā omnes appetunt)ſpreta ⁊ cōtempta mortē(quā
omnes fugiunt)ardenti deſiderio affectabūt.Apocal.ix.In die
bus illis querent homines mortem ⁊ non inuenient eam.deſi
derabunt mori ⁊ mors fugiet ab eis.Criſoſti.Ibi q̇d agemus
quid reſpondebimus.nihil erit ibi niſi ſtridor dentium.niſi vlu
latus ⁊ fletus ⁊ ſera penitentia ceſſantibus vndiqꝫ auxilijs.et
inualeſcentibus vndiqꝫ penis.ſꝫ nec ſolacium quidē vſqꝫqua
qꝫ.Ibi enī nulli occurrent oculis noſtris niſi ſolum penarum
miniſtri ⁊ facies vndiqꝫ tortoꝝ ⁊ quod eſt deterius omniū nec
aeris ipſius vllum erit ſolacium aut lucis.In his aūt poſitis
quis tremor.immo que reuolutio viſcerum ē diuulſioqꝫ mem
broꝝ que quales aut quāte omnibus ſenſibus cruces.nullus

poterit hunc ſermonē explicare. De pena damni ſic dicit Criſ
ſoſto. Nonnulli imperitoꝝ putabunt ſcꝫ ſatis ⁊ optabile vide
ri ſi gehenna tm̄modo careant. ego autē multomagis grauio
res q̄ꝫ gehennam dico eſſe cruciatus ⁊ remoueri et abijci. et ab
illa gratia excludi. ⁊ ab illis bonis que preparata ſunt ſanctis.
intolerabiliuſqꝫ et grauius eſt ſupplicium illud horribile. tamē
ſi mille aliquis ponat gehennas. nihil tale dicturus eum quale
eſt ab illis glorie iocunditate propelli. odio xp̄i haberi ⁊ ab illo
audire non noui vos: etenim decem milia melius eſt ſuſtinere
fulmina q̄ꝫ illum manſuetudinis pietatiſqꝫ plenū nobis aduer
ſantem videre. ⁊ illos totius tranquillitatis oculos in quenq̄ꝫ
nos aſpicere ſuſtinere. ſi nequaq̄ꝫ iſtud patimur. O benigne fi
li dei neqꝫ experiamur intolerabile illud horrendum ſuppliciū
hec Criſoſtomus. Ue nobis qui de his malis nō cogitamus.
ſed quaſi ſecuri torpentes et anime curam negligentes ad hec
ſine ceſſatione ꝓperamus. Sed dicet forte aliquis. videtur ꝙ
iniuſtus eſt deus. quia homo ꝓ mortali peccato vna hora per
petrato eternaliter ponitur. hanc queſtionē mouet Gregorius.
et ſoluit ſic. Scire inquit vellem quō iuſtum ſit. vt culpa (que
cum fine ꝑpetrata eſt) ſine fine puniatur. Et reſpondit Grego
rius Hoc recte diceretur ſi deſtructus iudex non corda homi
num ſꝫ verba penſaret: iniqui em̄ ſine fine delinquerent ſi ſine
fine viuerent: nam voluiſſent ſi potuiſſent ſine fine peccarēt.
oſtendunt em̄ in peccato ꝙ ſemꝑ viuere cupiunt qui nūq̄ꝫ deſi
nūt peccare. ad magnam ergo iuſticiam iudicantis pertinet vt
nunq̄ꝫ careant ſupplicio. qui in hac vita nūq̄ꝫ voluerunt carere
peccato. ⁊ nullus detur iniquo terminus vltionis. qui q̄ꝫ diu
vixit nullum voluit habere terminum criminis. Alia ratio qua
re peccatum mortale obligat ad eternam penā. poteſt ſumi ex
ꝑte eius in quē peccatur (qui eſt infinite bonitatis et potentie)
ſcꝫ deus. vnde et offenſa ipſius infinita pena digna eſt. qꝛ quā
ta eſt maior in quē peccatur, tanto magis peccatum punitur.
ſm̄ Ariſto. vij. Ethicoꝝ. et Criſoſtomus dicit. Omnis iniu
ria talis eſt qualis fuerit ꝑſona cui fit iniuria in magna tamen
ꝑſona et ſi modica fuerit iniuria ipſa eſt magna. in modica ta
men ꝑſona ⁊ ſi magna iniuria fuerit modica eſſe videtur. Hec
oīa dilectiſſime vide cognoſcens: et corde iugiter recolens. eſto

ſollicitus de ſalute tua et in eternū iſtud crudele infernale ſupplicium reſpice. Conſidera in temeipſo que ſunt vtilia et ſalubria anime tue. Quid eſt melius in p̄ſenti ſeculo pro peccatis plangere: et penitus crebrius obſecrare. qꝫ in ignem eternum ſine aliqua vtilitate deflere. In hoc em̄ breui temporeꝑ penitentiam et lachrimas indulgentiam et conſolationem mereberis. plange ergo hic modicum ne plangas ibi in ſecula ſeculoꝝ. humiliare hic ne ibi humilieris in exterioribus tenebris et mittaris in ignē inextinguibilē. Beatus ille qui hic poſitus feſtinat in die iudicij dignus inueniri. miſerabilis vero qui peccando ſe indignū gloria domini cōſtituerit in illa hora. nubes recipiens omnes ſanctos ſurſum in celum impios aūt dyaboli rapient mittentes in caminum ignis ardentis. Quis dabit capiti meo immenſam aquā et oculis meis fontem lachrimaꝝ iugiter emanantem vt plorem meipſum die ac nocte obſecrans dominū ne indiguus inueniar in illa hora aduentus eius. et vt ne audiā illam ſententiā formidandam. Diſcedite a me operarij iniquitatis neſcio qui ſitis. Quod a nobis auertat. Jheſus xp̄us dn̄s noſter. qui viuit et regnat ꝑ infinita ſecula ſeculoꝝ Amen.

Speculū aureum anime peccatricis a quodam cartuſienſe editū finit feliciter. Anno dm̄ M.cccc.xciij. per Arnoldum de Colonia)

BIBLIOTEKA GŁÓWNA
w Poznaniu
Uniw. im. A. Mickiewicza